

Lukasani kaukaubani jaura Apostel worangundru.

(Dakani jaura Jesus tarani ditjini.)

¹ Kaukaubani jaura ngopera ngato dakana warai, Theophilajai, pratjanandru mina Jesujeli wonina wonti ngankala ja ngujangujara jinkila,

² Nunkangupini ditjielu windrila Nauja tarala, Nulia Apostel worangu, tanana Nulia kalkalkanala, Jaolali kulikirieli jirijiribana wonti:

³ Tanangupini Nauja bakana tepila wondraterina wonti nunkani ketjaketjanani ngadani malka marapujeli, ja Nauja tanangu pira kulno ja ditji marapatjana wondraterina wonti, ja tanangu Godaia mililandru kaukaubana wonti.

⁴ Ja Nauja tanangu jela matja jurborina, Nulia tanangu jirijiribana wonti, tana wata Jerusalemingundru puntinanto, a-ai, tanali Ngaperaija talpadakani kalkananto, nina jura ngakangundru ngarala wiri.

⁵ Ngangau Johannili ngapali multibana wonti; jura Jaolali kulikirieli multibanila manila nganai, tanangupini ditjini ngadani wolja.

⁶ Tana matja jurborina, tanali ninaia jakalkana wonti ja jatana wonti: „Kaparajai! Jundru nunkangupini miljarani milila nakaldra ngankijiribala nganai Israelaia?“

7 Nauja tanangu jatana wonti: „Wata juranguta jenia parai miljaru kara ditji kara nguja-mala, a-ai, nina Ngapili kurana wonti ngurulali nunkanali muntali;

8 Jura ngurula manila nganai, jurangu Jaola kulikiri matja ngarina, ja jura tinkari ngankanietja ngakani nganala nganai Jerusalemingu ja bakana Judaiani paruparu ja Samariani ja mitaia wondirajelu.“

9 Ja Nauja jenia matja jatana, tanali ninaia najina wonti taranani, ja talara palkujeli ninaia manina wonti tanangu milki kantjini.

10 Ja tanali ninaia ngurutalpana najina taranani pariwilpani, ja mai, materi mandru kati warujeli tanangunto terkana wonti,

11 Pudla bakana jatana wonti: „Jura Galilaila materi worajai! Minani jura terkai ja pariwilpani najiai? Naupini Jesus, Nauja jurangundru pariwilpani tarana warai, nakaldra jeruka jeri tikala nganai, worderu jura ninaia najina warai pariwilpani taranani.“

12 Ngadani tana Jerusalemia tikana kurana wonti mar dawonpandru, tala nunkani maninindri mardawonpa, nau Jerusalemingu karakara parai, windri Sabbath palto kulnuni worita.

13 Ja tana matja wirina, tana punga piri miria tarana wonti, woderi tana ngamana wonti: Petrus ja Johannes ja Jakobus ja Andreas, Philipus ja Thomas, Bartholomäus ja Matthäus, Jakobus Alphäuni ngatamura ja Simon Zelotes ja Judas Jakobuni ngatamura.

14 Tanapini pratjana wonki kulnukulnuni nganana wonti ngatjila, widlali jelalu, ja bakana Maria Jesuni ngandri, ja ngatata nunkani jela.

(Dakani jaura Matthias ditjini.)

15 Ja tanangupini ditjini Petrus milini terti terkana tarana wonti ja jatana wonti — Naka kana wolara jela ngamana wonti 120 kara —:

16 Jura materi ja ngatata worajai! Naupini jaura morlalu pantjinanto, nina ngopera Jaolali kulikirieli Davidani manali talpadakana wonti Judasangundru, nau palto wondranietja pantjina paraia tanangu, tanali Jesus patana paraia;

17 Ngangau nau ngaianangunto jelarina wonti, ja ngaianangunto ninapini Ngamalkijiribani manina wonti.

18 Nulupini mita buru burungankana paraia tjikatjikala kalalali, ja nau purina ngarina paraia, ja terti wokarina paraia, ja kudna nunkani pratjana balapurina paraia.

19 Jenia tinkari pantjina paraia pratjanani, tana Jerusalem ngamanani, jeruja tanali nina mita buru tanani talani dikai: Akeldama, jenia wondrai: Kumari mita.

20 „Ngangau Psalma jaurani dakanala parai: «Nunkani punga ngurawalpa parananto, ja wata kulno nunkangu ngamananto,» ja: «Nunkani ngamalkijiribani kulno nguru maninanto.»

21 Jeruja tanangu materandru kulno, tanaia ngaianangunto wirarinala nunkangupini miljaruwirdi, nunkangu Jesus ngaianangu dunkanala ja wirinala,

22 Johannini multibanandru nunkanipini ditjielu, Nauja ngaianangundru tarala wiri,

tinkari ngankanietja pantjinanto nunkani tepi terkakanaia.“

²³ Ja tanali mandru terkibana wonti, Joseph, nina tanali dikai Barsabas, ja bakana Justus tala ngokana, ja Matthias.

²⁴ Ja tana ngatjina wonti ja jatana wonti: „Jidni Kaparajai, jidni pratjanaia ngaraia ngujamanietja, wondramai pudlangundru kulno, worana jundru kalkalkana warai,

²⁵ Nulia maninanto ngamalkijiribanietjaia ja Apostelaia piri, nunkangundru Judas puntina paraia nunkani piri pilkia wapala.“

²⁶ Ja tanali pudlangu wontjani malka jinkina wonti. Ja wontjani malkali Matthias patana wonti, ja tanali nina Apostel marapratjana ja kulnuni jelaribana wonti.

2

(Dakani jaura Jaolaia ditji pirnani.)

¹ Ja Jaolaia ditji matja wokarana, tana pratjana jela kulnukulnuni nganana wonti piri kulnuni.

² Ja nurujeli pariwilpandru kirara pantjina wonti watara pirna jeribaka nau birunganani, ja nulu punga manamiri ngankana wonti woderi tana ngamanani.

³ Ja Jaola tiwilka turu jeribaka tanangu wondraterina wonti, ja Nauja tanangu marapuni pilki ja pilki ngamana ngarina wonti.

⁴ Ja tana pratjana manamiri pantjina wonti Jaolali kulikirieli, ja wonina wonti jatala tali nguruni, worderu Jaolali tanangu jinkina wonti jatananto.

⁵ Jendranguta Juda kana Jerusalemingu ngamingana wonti, tana kana ngumu ja Godandru japali nganana wonti, kana wolara pratjanandru, tana pariwilpa ngalpani ngamanani.

⁶ Jenia ngaijala matja pantjinani, kana wolara jurborina wonti ja ngaruparana wonti, ngangau tanali pratjanali tanana tanani tali pilki ja pilkini jatanani ngarana wonti.

⁷ Tana pratjana japali pirna pantjina wonti ja ngaruparana wonti ja ngankamalina wonti: „Wata tanapini pratjana, tana jatai, Galilaila nganai?

⁸ Worderu ngaijana tanana ngarai pilki ja pilki tanani talini nunkangu ngaijana dankana wonti?

⁹ Parthala ja Medala ja Elamitala, ja Mesopotamiala, Judaiala ja Kappadociala, Pondusala ja Asiala,

¹⁰ Phrygiala ja Pamphyliala, Aegyptala ja Libya mitala Kyrenani karakara ja tula Romala; Juda kana ja Juda kana kamaneli.

¹¹ Kretala ja Arabiala, ngaijana tananaia ngarai jatanani ngaiananani talini Godaia ngankana pirna.“

¹² Ja tana pratjana japali pirna ja tjautjau pantjina wonti ja ngankamalina wonti: „Mina naupini pantjila nganai?“

¹³ Ngurujeli ngirkibana jatana wonti: „Tanaia manamiri nganai waina marrali.“

¹⁴ Petrus terkakana wonti marapratjana ja kulanunto, ja nulu ngaijala nunkani miri ngankana wonti ja tanangu jeruja jatana wonti: „Juda

kana worajai, ja pratjana jura Jerusalemingu ngamai, jenia jurangu tinkari nganananto, ja jaura ngakani jurani talpani wirinanto!

¹⁵ Ngangau tanaia wata parawarai worderu jura ngundrai, ngangau karari tankubana ditji miri nganai.

¹⁶ A-ai, naupini nganai mina Joel Propheta jatana wonti:

¹⁷ «Ja jenia pantjila nganai ditji worangu ngadalani, Goda jatai, ngato ngakani Jaolandru palku warupotuni nangala nganai; ja jurani ngatamurajeli ja jurani ngatamura mankarajeli talpadakala nganai, ja jurani terieli malka mudla najila nganai, ja jurani pinarali ngapitja patala nganai;

¹⁸ Ja bakana ngakani milini ja mili widlani ngato tanangupini ditjini ngakani Jaolandru nangala nganai, ja tanali talpadakala nganai.

¹⁹ Ja ngato pirnala ngankala nganai pari-wilpani taranalu, ja malka mitani ngarinalu, kumari ja turu ja turutupu;

²⁰ Ditji pirna ngalpurani karitjila nganai ja pira kumarani, windrila Kaparaia ditji pirna ja tinkari wokarala nganai.

²¹ Ja pantjila nganai, warle Kaparaia tala ngatjina karkala nganai, nina Nulia kulkala nganai.»

²² Israel materi worajai, tanapini jaura ngaran-imai: Jesus Nazarethala, kana kulno ninaia Godali jurangu morlalu kurana wonti ngurungurujeli ja pirnalali ja malkali, tanana Godali jurangu terti nunkangundru ngankana paraia, worderu jura munta milkila.

²³ Ninapini jura patana paraia, worderu Godali ngopera kurana wonti ja najina wonti, ja kana madlentjia marali kunarkuni katibana paraia, ja nari ngankana paraia.

²⁴ Ninapini Godali jiritjibana paraia, Nulia naria ketjaketjana matja dukarana warai, ngangau jenia ngandandarina paraia, nulu ninaia milingeru patananto.

²⁵ Ngangau David nunkangundru jatai: «Ngato ngurutalpana najina warai ngakani Kaparani, ngangau Nauja ngakangu ngunarani nganai, ngani wata wijiawijiabaterinanto.

²⁶ Jendrangundruja ngani ngara mankina warai, ja ngato talieli jurakokana warai; ja bakana ngani palku ngara ngamala nganai wolkareli kalkaterinani.

²⁷ Ngangau jundru wata ngana mungara mitani ngarinalu worarala nganai, bakana wata manuni kurala nganai jinkani Kulikirila puapuarinani najinanto.

²⁸ Jundru ngakangu tepia palto wondraterina warai; jundru ngana manamiri ngankala nganai mankinali jinkani mudlani.»

²⁹ Materi worajai, ngatata worajai! Ngato manubakujeli jurangu kaukaubananto kapara jankuja ngaperi Davidandru, nau palina wonti ja tanali nina todina wonti, ja nunkani nariwonpa ngaianangu parai nunkanipini ditjielu.

³⁰ Ngangau nau Propheta nganana wonti ja milkila nganana wonti Godali nunkangu jaura morlalulali talpadakana wonti, nunkanaia kapaia tandra kulno nunkani pirnalaia pirini ngamananto;

³¹ Jeruja nulu jenia ngopera najina wonti, ja Christuni tepi terkakanandru kaukaubana wonti, Nulia ninaia mungara wata mitani ngari-nalu worarana wonti, bakana Nulia palku puapuarina wata najina wonti.

³² Ninapini Jesus Godali jiritjibana paraia, ja nunkangundru ngaiani pratjana tinkari ngankanietja nganai.

³³ Nauja Godaia ngunarali matja tarana, ja Jaolaia kulikiria talpadakani Ngaperandru matja manina, Nulia jenia nangana warai, mina jura karari najila wapaia ja ngarala wapaia.

³⁴ Ngangau David wata pariwilpaia tarana wonti, a-ai, nau munta jatai: «Kaparali ngakani Kaparani jatana wonti: Ngakangu ngunarani ngamana ngariau,

³⁵ Ngato talpala jinkani jinkangu tidnani tidnapiri jeribaka kuranantulu.»

³⁶ Israelaia pungalali morlalu ngujamau, Godali ninaia Kapara ja Christus ngankana paraia, ninapini Jesus, ninaia jura kunarkuni katibana paraia.“

³⁷ Tanali jenipara matja ngarana, jenia tanangu ngarani palkingana wonti, ja tana Petrungu ja Apostel worangu jatana wonti: „Materi worajai, neji worajai! Mina ngaiani ngankananto?“

³⁸ Petrus tanangu jatana wonti: „Madlentjandru karitjianau, ja pratjanali jurangundru multibanila manianimai Jesu Christuja talani madlentji kalingala, ja jura Jaola kulikiria potomanila nganai.

³⁹ Ngangau talpadakani parai jurangu ja jurani kupani, ja pratjanani tana worita, jeruntja Godali Kaparali ngaianinali karkala nganai.“

⁴⁰ Ja jaura marapujeli morla nulu morlalu kurana wonti, ja tanana kurukurubana wonti ja jatana wonti: „Kulkani manianimai nunkangupini nguja tjautjauni!“

⁴¹ Tanalipini nunkani jaura matja patana tanali multibanila manina wonti; ja tanali nunkangupini ditjini kana 3000 morla ngokana wonti.

⁴² Tana wonki ngamana wonti Apostel woranani ngujangujarani ja ngamalkijiribamalinani ja buka wokaribanani ja ngatjinani.

⁴³ Ja mungara pratjana japali pantjina wonti, ja pirnala ja malka marapu pantjina wonti Apostel worangundru.

⁴⁴ Tanali morlalu ngundranani jelalu ngamana wonti, ja poto pratjana kulnukulnuni ngamalkana wonti.

⁴⁵ Ja tanani mita ja poto tanali kalalaia jinkina wonti, ja pratjanani piltjaru ngankana wonti, worderu kulnujeli jenia ngamalkananto.

⁴⁶ Ja tana ditji pratjanani Godaia pungani kulnukulnuni ngamana wonti, ja pungani pilki ja pilki tanali buka wokaribana wonti, ja buka manina wonti ngara mankinali ja manjujeli.

⁴⁷ Ja tanali Goda jurakokana wonti, ja kana wolara tanangu murlali ngamana wonti. Kaparali ditji pratjanani mili wolarani morla kurana wonti tana tepi pantjinanto.

3

¹ Petrus ja Johannes jelalu Godaia pungai tarana wonti ngatjini ditjini kalkaura ditji kunarkuni.

² Ja kana kulno nganana wonti, nau ngandri mandrandru tjunduru nganana wonti, nina tanali waltana wonti; ja tanali nina ditji pratjanani Godaia pungai manani, nina tanali dikai „ngumu“, kurana wonti, nulu poto ngatjinanto tanangu, tana Godaia pungani wirinani.

³ Nulupini Petrus ja Johannes najina wonti Godaia pungani wirinani, ja nau ngatjina wonti potuni.

⁴ Petrulu nina ngurutalpana najina wonti ja bakana Johannil, ja jatana wonti: „Ngalina najiau!“

⁵ Nulu pudlana wolkareli najina wonti ja kalkana wonti minakulno pudlangundru manila.

⁶ Petrus jatana wonti: „Mardatandra bulu ja mardatandra maralje ngato wata ngamalkai; mina ngato ngamalkai, ninaia ngato jinkangu jinkiai: Jesuja Christuja Nazarethalani talani terkakamai ja wiriamai!“

⁷ Ja nulu nina mara ngunarani patana wonti, ja nina terkibana tarana wonti; ja nurujeli nunkani tidna ja tidnamoku nguru pantjina wonti.

⁸ Ja nau terkakala tarana wonti, ja naka terkana wonti ja wirarina wonti, ja nau pudlangu jela Godaia pungani wirina wonti, ja nulu wirarina ja kulkungana Goda jurakokana wonti.

⁹ Ja kana wolarali nina najina wonti wirarinani ja Goda jurakokanani.

¹⁰ Ja tanali nina ngujamana wonti nau nau-mata nganai, nau potuja Godaia pungai mana ngumuni ngamana warai; ja tana pirna ngaruparana wonti ja ngarrana wonti jendrangundruja, mina nunkangu pantjina warai,

¹¹ Ngangau nau tjundurula Petrungu ja Johanningu jela wapana wonti, kana wolara tanangu jurborina wonti nunkangupini pirini, nina tanali dikai Salamoni piri, ja tana pirna ngaruparana wonti.

¹² Petrulu jenia najina, nulu kana wolarani kalabana wonti: „Israel materi worajai! Minandru jura nunkangundru ngaruparala wapaia, ja minandru jura ngalina ngurutalpana najila wapaia, ngalinali ngurungurujeli kara talkulali kara ngali ninapini wirarinanto ngankana warai?

¹³ Abrahamani ja Isaakani ja Jakobani Godali, ngaperai ngaiananaia Goda, mili nunkani pirna ngankana paraia, ninaia jura ngulkujeli jinkina paraia, ja jedieli worarana paraia Pilatungu, nulu ngundrana paraia ninaia kurakala.

¹⁴ Jura ninaia Kulikirila ja Talkula jedieli worarana paraia, ja ngatjina paraia, nulu jurangu kana kulno nari nandranietja jinkinanto.

¹⁵ Tepia Kapara jura nari ngankana paraia, nina Godali narindru jiritjibana paraia, nunkangundru ngaiani tinkari ngankai,

¹⁶ Ja morlalu ngundranali nunkani talani ninapini ninkida, ninaia jura najiai ja nguja-
mai, nunkani talani ninapini ninkida, ninaia jura najiai ja ngujamai, nunkani talali ngurunguru ngankana warai; ja morlalu ngundranali

nunkangundru, nunkangu jinkina warai, jurangu milki kantjini.

¹⁷ Mai, ngatata warai, ngani milkila, jura jenia mangapunkujeli ngankana paraia, worderu bakana kaparali juranali.

¹⁸ Godali jurangu morlalu ngankana paraia, mina Nulia Propheta pratjanaia manali talpadakana wonti Christus ketjaketjananto.

¹⁹ Madlentjandru karitjianau ja karitjimalkaterianau, ngangau Nulia madlentji jurani kalinjananto.

²⁰ Ngangan miljaru malti wokarananto Kaparaia mudlandru, ja Nulia jurangu Jesus Christus jinpananto, nunkangundru tanali jurangu ngopera kaukaubana wonti,

²¹ Ninaia pariwilpali patananto tanangupini miljarajelu, Nulia pratjana nakaldra ngankinganantulu, mina Godali kaukaubana wonti nunkanaia Prophetaia kulikiria manali nguralindru.

²² Moses ngaperi worangu jatana wonti: «Propheta kulno ngakangu jeribaka Kaparali Godali juranali jurani ngatamurandru jiritjibala nganai, ninaia jura maramanjueli ngarananto pratjanani, mina jurangu kaukaubala nganai;

²³ Ja jenia pantjila nganai: Mungara pratjana, tanali ninapini Propheta bulu ngarala nganai, Nulia kana wolarandru teribala nganai.»

²⁴ Bakana Propheta pratjanali Samuelingundru ja witta ngadalandru pilki ja pilki, jeruntjali kaukaubana wonti, tanali bakana tanangupini ditji talpadakana wonti.

²⁵ Jura Prophetaia ngatamura nganai ja bakana Testamentaia, ninaia Godali ngaperani nganianani ngankana wonti, Nauja Abrahamangu jatana wonti: «Ja jinkani ngatamurani mitaia kana wolara warupoto murlali pantjinanto.»

²⁶ Jurangu Godali ngopera nunkani kupa Jesus jiritjibana paraia, ja ninaia jurangu jinpana wonti jurana ngurungutala; ngangau jura karitjinanto pratjana pilki ja pilki nunkani madlentjandru.“

4

¹ Pudlali kana wolarani kaukaubanani, pudlangu Priesta ja Godaia punguia kapara, ja Sadducaia wokarana wonti,

² Tana buljubuljurina wonti, ngangau pudlali kana wolarani ngujangujara jinkina wonti ja Jesungu narindru jiritjini kaukaubana wonti.

³ Ja tanali mara pudlangu kurana wonti, ja pudlana kanjangari pungani widmana wonti tankubanajelu, ngangau karari kalkaura nganana wonti.

⁴ Marapujeli tanangundru, tanali jaura matja ngarana, morlalu ngundrana wonti. Ja tana kana 5000 nganana wonti.

⁵ Jendranguta ditji kulnuni tankutankubana tanani kana kapara ja pinaru ja jaura jinkinietja jurborina wonti Jerusalemingu,

⁶ Bakana Hannas Priesta pirna ja Kaiphas ja Johannes ja Alexander, ja jeruntja Priesta pirnaia ngujandru nganana wonti.

⁷ Ja tanali pudlana tanangu terti terkibana wonti ja pudlana jakalkana wonti: „Mina ngurulali kara wani talani kara judla jenia ngankala wiri?“

⁸ Petrus Jaolali kulikirieli manamiri, tanangu jatana wonti: „Kana wolaraia kapara worajai ja Israelaia pinaru worajai!

⁹ Ngali karari kalala maninani nunkangupini ngumulandru kana muntjani, nunkangundru nauja tepi pantjila wiri?

¹⁰ Jeruja jura pratjana ja Israel kana wolara milkila nganananto Jesuni Christuni Nazarethalani talani, ninaia jura kunarkuni katibana paraia, ninaia Godali narindru jiritjibana paraia, nunkangu naupini ninkida jurangu tepi terkala wapaia.

¹¹ Naupini nauja marda nganai, ninaia jura punga wotinetjali woraranala, nauja marda kapara pantjinala.

¹² Ja wata kulno nguruni tepi nganai, ja wata tala nguru pariwilpaia ngalpani kanani matja jinkina, nunkangundru tanali tepi maninanto.“

¹³ Tanali Petruni ja Johannini manubaku najina wonti, ja ngujamana wonti pudla kana ko ja kiri pani, tana ngaruparana wonti, ja pudlana ngujamana wonti, pudla Jesungu jela ngamana paraia.

¹⁴ Tanali nina kana, nau tepi pantjila wiri, pudlangu jela terkanani najina wonti, tanali panila ngamalkana wonti tjakakala.

¹⁵ Tanali jirijiribana wonti, pudla kana kaparandru dunkananto; ja tanali ngankamalina wonti ja jatana wonti:

¹⁶ „Mina ngaiana pudlangupini kanani ngankananto? Ngangau malka morlalu pudlangundru pantjila wiri, jenia Jerusalemalani pratjanani tinkari nganai, ja ngaiana ngandandariai ninaia kutibala.

¹⁷ Windri jenia wata morla pintipintikaritjinanto kana wolarani, ngaiana pudlana parparali dikidikibananto, pudlali wata morla nunkangupini talandru kana kulnuni kaukaubananto.“

¹⁸ Ja tanali pudlana karkana wonti, ja pudlangu jirijiribana wonti, pudla ngapu nganananto, ja wata morla ngujangujara jinkinanto Jesuni talani.

¹⁹ Petrulu ja Johannili tanangu kalabana wonti ja jatana wonti: „Muntali ngundranau, jenia Godandru talku nganai kara, ngali jurangu morla pankinanto Godangu.

²⁰ Ngangau ngali ngandandariai worani patala kaukaubala nunkangundru, mina ngali najina wonti ja ngarana wonti.“

²¹ Tanali pudlana nakaldra dikidikibana wonti ja pudlana jinpana wonti; ngangau tanali wata mankamankana wonti, worderu tanali pudlangu kalala jinkinanto kana wolarandru; ngangau pratjanali Goda jurakokana wonti nunkangundru, mina pantjila wiri.

²² Ngangau kilpawoldra pota mandrumandru marapatjanani naupini kana, nunkangu nauja tepia malka pantjila wiri, wiringana wonti.

²³ Tanali pudlana matja kurakana warai, pudla pudlani kamanelini wokarana wonti, ja pratjana kaukaubana wonti, mina Priesta pirna ja kapara pudlangu jatana warai.

24 Tanali jenia ngarana, tanali ngaiala kulnukununi parparali Godani miri ngankana wonti ja jatana wonti: „Kaparajai, jidni Goda, jundru pantjimana wonti pariwilpa ja mita maru ja panto pirna ja pratjana mina tanangu mandrani nganai.

25 Jundru Davidali jinkanali milieli manali jatana wonti: «Minani kana ko tiririai, ja kana wolarali ngundrai bakuni?»

26 Mitaia kapara wora terkakai, ja kapakapara manduiriai Kaparani ja nunkani Christuni,

27 Ngangau morlalu tana mapaterina paraia nunkangupini ngurani, jinkani Kupa kulikirini Jesungu, ninaia jundru wiribana wonti, Herodes ja Pontius Pilatus, kana koni ja Israel kana wolarani jela,

28 Jeruja ngankala, mina jundru marali ja jinkani jertapaterinali ngopera kurana wonti jenia pantjinanto.

29 Ja karari Kaparajai, najiau tanani dikidikibani, ja jinkiau jinkani milini, tana manubakujeli jaura jinkani kaukaubananto;

30 Ja mara jinkani ngutateriau tepi ngankala, ja malka ja pirnala pantjinanto jinkani mili kulikiria Jesuni talani.“

31 Ja tana matja ngatjina, naupini piri, woderi tana mapaterinani, wiltjiwiltjina wonti, ja tana pratjana Jaolali kulikirieli manamiri pantjina wonti, ja Godaia jaura manubakujeli kaukaubana wonti.

32 Kana wolara pratjanali matja morlalu ngundrana, ngara kulno ja mungara kulno nganana

wonti, ja wata kulno tanangundru nunkani potundru jatana wonti nau potuja kupana nganai, a-ai, pratjana tanangu kulnukulnuni nganana wonti.

³³ Ja ngurula pirnali Apostel worali Jesuja Christuja tepi terkakani tinkari ngankana wonti, ja murla pirna tanangu pratjanani nganana wonti.

³⁴ Ngangau bakana wata wangiwangi kulno tanangu nganana wonti, a-ai, jeruntjali tanangundru mita kara punga kara ngamalkana wonti, tanali jenia kalalaia jinkina wonti, ja kalala padakana wonti,

³⁵ Ja nina Apostel tidnani kurana wonti; ja tanali kulnuni ja kulnuni piltjaru ngankana wonti, worderuntja nulu ngamalkananto.

³⁶ Joses, nina Apostel worali dikana wonti Barnabas, jenia wondrai: „Ngankalkani ngatamura“ Levita kana Cyperala dankanala,

³⁷ Nulu maru kulno ngamalkana wonti, ja nulu nina kalalaia jinkina wonti ja mardatandra padakana wonti, ja nina Apostel tidnani kurana wonti.

5

¹ Kana kulnujeli, tala nunkani Ananias, Saphirani noani nunkanani jela, mitaia kupana kalalaia jinkina wonti,

² Ja nulu kalalandru palpa tjirimalkana wonti, ja bakana noa nunkani milkila nganana wonti, ja nulu buru kulno padakana wonti, ja Apostel worangu tidnani kurana wonti.

³ Petrus jatana wonti: „Ananiajai! Minandru Satanali jidna ngara manamiri ngankana warai Jaola kulikirini jedila, ja mitaia kalalandru palpa tjirimalkala?

⁴ Jundru nina ngamalkanani, nau wata potuja kupana jinkani ngananani; jundru nina kalalaia matja jinkina, nau bakana jinkani ngurulani nganana warai? Minandru jundru jenia ngarali jinkanali ngundrana warai? Wata kanani, a-ai, Godani jidni jedina warai.“

⁵ Ananiasali tananapini jaura ngarana, nau purina wonti ja palina wonti. Ja tanali pratjanali, jenia matja ngarana, tana japali pirna pantjina wonti.

⁶ Teri terkakana wonti, ja nina karana wonti, ja nina dunkalkana wonti, ja nina todina wonti.

⁷ Jendranguta ditji pota parkulu karitjinani, noa nunkani wirina wonti, ja nani mangapunku-jeli nganana wonti mina pantjina warai.

⁸ Petrulu nankangu kalabana wonti: „Jatau ngakangu, judla jeruntjajeli nina mita kalalaia jinkina warai?“ Nani jatana wonti: „Kau, jerunt-jajeli.“

⁹ Petrus nankangu jatana wonti: „Minandru judla kulnukulnuni pantjina warai Kaparaia Jaola wontjala? Mai, tanapini tidna, tanalia noa jinkani todina warai manani terkala wapaia, ja tanalia bakana jidna todila nganai.“

¹⁰ Nani nurujeli nunkangu tidnani purina wonti ja palina wonti. Teri matja wirina, tanali nana nari mankamankana wonti, ja nana dunkalkana wonti, ja nana noani nankanani karakara todina wonti.

11 Ja mili wolarani japa pirna wokarana wonti, ja pratjanani, tanali jenia ngarana wonti.

12 Apostel marali malka ja pirnala marapu kana wolarani pantjina wonti; ja pratjana kulnukulnuni jela ngamana wonti Salomonani pirini.

13 Tanangundru ngurujeli wata kulnujeli wontjana wonti tanangu ngokamalila, windri kana wolarali tanana pirna ngundrana wonti.

14 Morla ja morla ngokana wonti, tana Kaparani morlalu ngundrana wonti, materi ja widla worali,

15 Jeruja tanali muntja palaraia dunkalkana wonti, ja tanana paltuwirdi turarani pirini ja wilimani pitani kurana wonti; ngangau Petrus wokaranani, windri pungalali nunkanali tanangundru kulno walpadakananto.

16 Bakana kana wolara ngura karakarandru Jerusalema jurborina wonti, ja tanali kana muntja ja tanana kutji murumurujeli jupanani padakana wonti, ja tana pratjana tepi pantjina wonti.

17 Priesta pirna terkakana wonti, ja pratjana tana nunkangunto nganana, tana Sadducaia nguja, ja tana ngara jerkina wonti,

18 Ja tana Apostel worangu mara kurana wonti, ja tanana kanjangari pungani widmana wonti.

19 Kaparaia angela kulnujeli tinkani kanjangaria pungai mana walto ngankana wonti, ja tanana dunkalkana wonti ja jatana wonti:

20 „Wapau, ja Godaia pungani terkakanau, ja kana wolarani kaukaubanau tananapini tepia jaura pratjana!“

²¹ Tanali jenia matja ngarana, tana nguramarani kupiri Godaia pungani wirina wonti, ja ngujangujara jinkina wonti. Priesta pirna, ja tana nunkangunto nganana, matja wokarana, tanali kana kapara ja Israel kanaia pinaru pratjana karkana wonti, ja tanali kanjangari pungaija jinpana wonti, tanana manina tikananto.

²² Mili naka matja wokarana, tanali tanana wata kanjangari pungani mankamankana wonti; ja tanana tikana kurana wonti ja kaukaubana wonti

²³ Ja jatana wonti: „Kanjangari punga ngaiani ngurunguru pirna mankamankana warai, ja najinajibanietja manani palarani terkanani; ngaiani matja walto ngankana, ngaiani wata kulno mandrani mankamankana warai.“

²⁴ Priestali ja Godaia pungaija kaparali ja Priesta pirna worali tananapini jaura matja ngarana, tana tanangu wurpuru nganana wonti, mina jenia pantjinanto.

²⁵ Kulno wokarana wonti, ja tanangu kaukaubana wonti ja jatana wonti: „Mai, tana materi wora, tanana jura kanjangari pungani widmala wiri, tana Godaia pungani terkala wapaia, ja kana wolarani ngujangujara jinkila wapaia.“

²⁶ Jendranguta juljaia kapara milinto wapana wonti, ja tanana wokaralkana wonti, wata watawatali, a-ai, ngangau tana kana wolarandru japali nganana wonti, tanali tanana mardali dakaiati.

²⁷ Ja tanali tanana matja wokaralkana, tanali tanana kana kaparani terkibana wonti. Ja

Priesta pirnali tanana jakalkana wonti ja jatana wonti:

28 „Ngaiani jurana wata parparali daudauala wiri, wata ngujangujara jinkinanto nunkan-gupini talani? Ja mai, jura Jerusalem manamiri ngankana warai jurani ngujangujarali, ja ngantjai nunkangupini Kanaia kumari ngaianingu wokaralkala.“

29 Petrulu jo Apostel worali kalabana wonti ja jatana wonti: „Ngaiani Godani morla pankinanto kanani.

30 Ngaperi ngaiananaia Godali Jesus jiritjibana paraia, ninaia jura nari ngankana paraia, ja pitani warukijiribana paraia.

31 Ninapini Godali Kapara ja Kulkanipirna ngunarali nunkanali miri ngankana paraia, Israel kanani madlentjandru karitjini ja madlentji kalingani jinkila.

32 Ja ngaiani tinkari ngankanietja nunkani nganai tanangupini jaurani; ja Jaola kulikiri, ninapini Godali tanangu jinkina paraia, tana nunkangu pankiai.“

33 Tanali jenia matja ngarana, jenia tanangu ngarani palkingana wonti, ja tana manungana wonti, tanana nari ngankala.

34 Kana kulno kaparandru, Pharisaiala, tala nunkani Gamaliel, terkana tarana wonti, nau jirijiribani jauraija ngujangujara jinkinietja nganana wonti, nina kana wolarali pirna ngundrana wonti; nulu jirijiribana wonti Apostel worana dunkalkala,

³⁵ Ja tanangu jatana wonti: „Israel materi worajai! Ngamalkaterianau tanangupini kanani, mina jura ngundrai ngankala.

³⁶ Ngangau tananguka ditjini ngopera Theudas terkakana wonti ja jatana wonti, nau pirna nganai; nunkangu kana marapu 400 kara jurborina wonti, nina tanali nari ngankana wonti, ja pratjana, tana nunkangu pankina wonti, piltjaru pantjina wonti, ja panila pantjina wonti.

³⁷ Nunkangupini ngadani Judas Galilaiala terkakana wonti windamani ditjini, ja nulu kana marapu danidanibana wonti nunkangu karipaterinanto; bakana naupini tintaterina wonti, ja pratjana tana nunkangu pankina wonti, piltjaru pantjina wonti.

³⁸ Ja karari ngani jurangu jatai: Tananapini kana wata morla jupanau, ja tanana worani patanau; ngangau naupini ngundrana kara ngankana kara kanandru ngananani, nauja mudala nganai,

³⁹ Naupini Godandru ngananani, jura ngandandariai ninaia ngandrawalkala; jura jeni-para kana mankamankaiati, tanaia Godangu tirmaliai.“

⁴⁰ Tana nunkangu pankina wonti; ja tanali Apostel worana karkana wonti, ja tanana jinka wirrieli nandrana wonti, ja tanangu jirijiribana wonti, wata morla Jesuja talani kaukaubananto, ja tanali tanana jinpana wonti.

⁴¹ Tana mankinali kana kapara mudlandru wapana wonti, ngangau tana talku nganana warai, nunkani talandru ninta manila.

⁴² Ja tanali wata mudana wonti ditjini pratjanani Godaia pungani ja punga worangu ngujangujara jinkila, ja Jesuni Christuni ngantjani jaura kaukaubala.

6

¹ Tanangupini ditjini mili morla marapu pantjinani, Grieka kana buljubuljurina wonti Juda kanani, ngangau tanali tanani mangawaru kuritarana wonti ditji pratjanaia jinkini.

² Marapratjana ja mandrujeli mili wolara jela karkana wonti ja jatana wonti: „Jenia wata ngumu nganai, ngaiana Godaia jaura worani patanani ja kurlia mili ngamanani.

³ Ngatata worajai! Materi mara wora ja mandru jurangundru wontianau, tanangundru kana ngumu jatai, Jaolali kulikirieli ja kirieli manamiri, tanana ngaiana kurananto nunkangupini manginani.

⁴ Ngaiana milingeru ngatjinanto ja Godaia jauraia ngamalkijiribananto.“

⁵ Ja mili wolarali ninapini jaura ngantjana wonti; ja tanali Stephanus, kana kulno morlalu ngundrani, ja Jaolali kulikirieli manamiri, kalkalkana wonti, ja Philippus ja Prochorus ja Nikanor ja Timon ja Parmenas, ja Juda kanaia kamaneli Nikolaus Antiochiala.

⁶ Tananapini tanali Apostel worangu terkibana wonti, ja tanali matja ngatjina, tanali tanangu mara kuraterina wonti.

⁷ Ja Godaia jaura punkana wonti, ja mili pirna marapurina wonti Jerusalemani, ja bakana

Priesta marapujeli morlalu ngundranani pankina wonti.

(Dakani jaura Stephani ditjini.)

⁸ Stephanulu, morlalu ngundranali ja ngurulali manamiri, pirnala ja malka pirna kana wolarani ngankana wonti.

⁹ Palpa terkakana wonti tanangundru, tana Libertinaia ja Kyrenaia ja Alexandrinaia jaura pungandru nganana wonti, ja tanangundru, tana Ciliciala ja Asiala nganana wonti, Stephanusungu tjurbuwijiribamalila.

¹⁰ Ja tana ngandandarina wonti tjakakala kirlani ja jaolani, waninali nulu kaukaubana wonti.

¹¹ Ngadani tanali palpali manawalkurali jinkina wonti, tana jatananto: „Ngaiani ninaia ngarana warai ngirkibani jaura jatanani Mosingu ju Godangu.“

¹² Ja tanali kana wolara ja pinaru ja jaura jinkinietja patijiritjibana wonti, ja wokarana wonti, ja tanali nina diadialkana wonti, ja nina kana kaparani wapalkana wonti,

¹³ Ja tanali jedikantji tinkari ngankanietja terkibana wonti, tana jatana wonti: „Nulupini kanali wata mudai ngirkibani jaura jatala nunkan-gupini piri kulikirini ja jirijiribani jaurani.

¹⁴ Ngangau ngaiani ninaia ngarana warai jatanani: Nulupini Jesujeli Nazarethalali ninapini piri tampuribala nganai, ja tananapini mangani, tanana ngaianangu Mosili jinkina wonti, pilki kurala nganai.“

¹⁵ Ja pratjana, tana kana kaparani ngamana wonti, nina ngurutalpana najina wonti, ja tanali

mudla nunkani najina wonti angelaiia mudla jeribaka.

7

¹ Priesta pirna jatana wonti: „Jeruja jenia nganai?“

² Nau jatana wonti: „Ngatata ja ngaperi ngantjalu, ngaranimarau! Pirnalaia Goda ngaperi ngaiananani Abrahamangu wondraterina wonti, nau Mesopotamia mitani ngamanala, windrila nau Haranani ngamanala,

³ Ja nunkangu jatana wonti: «Jinkani mitandru ja jinkani nguralandru puntiamai, ja mitaia palkamai, ninapini ngato jinkangu wondrala nganai.»

⁴ Ja nau Chaldaia mitandru puntina wonti ja Haranani ngamana wonti. Ja ngaperi nunkani matja nari, Nulia nina nakandru nguramanilkana wonti nunkangupini mitaia, nunkangu jura karari ngamala wapaia.

⁵ Ja Nulia nunkangu naka wata maratunka jinkina wonti, wata jeruntjaia worderunu tidna, ja nunkangu talpadakana wonti, Nulia ninapini mita nunkangu potuja kupana jinkila nganai, ja ngatamurani nunkanani nunkangu ngadani, windri nau kupa pani nganana wonti.

⁶ Goda jeruja jatana wonti: «Ngatamura jinkani ngandrana nganala nganai mita tulani, ja tanali nina mili ngankala nganai, ja nunkangu madlentji ngankala nganai kilpawoldra 400.

⁷ Ja tanangupini kana wolarani, nunkangu tana mili nganala nganai, ngato kalala jinkila nganai, Goda jatana wonti, ja ngadani tana

dunkala nganai, ja mili ngakani nganala nganai nunkangupini pirini.»

⁸ Ja Nulia tanangu karuwali ngankani Testamenta jinkina wonti; ja nulu Isaak kantji patana wonti, ja ditji mara wora ja parkulani nulu nina karuwali ngankana wonti, ja Isaakali nina Jakob, ja Jakobali ngaperi worani janku marapratjana ja mandru.

⁹ Ja ngaperi worani jankujeli Josephangu milkirina wonti, ja nina Egypta mitaia kalalaia jinkina wonti; ja Goda nunkangunto nganana wonti,

¹⁰ Ja Nulia nina nunkani ketjaketjana pratjanandru dukarana wonti, ja nunkangu murla ja kirila jinkina wonti Pharaoni Egypta mitaia kaparani, ja nulu nina kapakapara kurana wonti Egypta mitani ja pungani nunkanani.

¹¹ Ja maua pirna ja ketjaketjana pirna Egypta mitani ja Kanaan mitani wokarana wonti; ja ngaperali worali ngaiananali buka pani mankamankana wonti.

¹² Jakobali matja ngarana, Egypta mitani buka tandra parai, nulu ngaperi worana ngaianani pota ngoperala jinpana wonti.

¹³ Ja pota mandrulani Joseph nejini nunkanani wondraterina wonti, ja Pharao Josephani nguja milkila pantjina wonti.

¹⁴ Josephali jinpana wonti ja ngaperi nunkani Jakob ja ngurala nunkani pratjana manina tikana wonti, mungara 75.

¹⁵ Jakob Egypta mitaia ngarina wonti ja palina wonti, nau ja ngaperi wora ngaianani;

¹⁶ Ja tanali tanana Sichemia padakana wonti, ja nunkangupini narikutuni todina wonti, nina

Abrahamali mardatandralli burungankana wonti Hemorani ngatamurandru Sichemangu.

¹⁷ Worderu talpadakani miljaru karakararina wonti, nina Godali Abrahamangu morlalu kura rana wonti, jeruja bakana kana wolara punkana wonti, ja munamaririna wonti Egiypta mitani,

¹⁸ Nunkanipini ditjielu, mitaia kapara nguru terkakanantulu, nau Josephandru ko nganana wonti.

¹⁹ Nulupini ngaianani kana wolara kirieli jedibana wonti, ja ngaperi ngaianani jupana wonti ja jirijiribana wonti, tanali kupa waka worarana tikananto, ngangau tana wata tepi ngamananto.

²⁰ Nunkanguka miljarani Moses dankana wonti, ja kupa ngumu nganana wonti Godani; nina tanali pira parkulu pirna ngankana wonti ngaperiaia nunkanaia pungani.

²¹ Tanali bakana nina matja worarana tikana, nina Pharaonali mankarali patana wonti, ja nandru nina pirna ngankana wonti nankanila ngatani.

²² Ja Mosili ngujangujara manina wonti Egiyptalani kirila pratjanani; ja nau ngurunguru nganana wonti jaurali ja ngankanali.

²³ Nau kilpawoldra 40 matja nganana, nunkangu ngarani wokarana wonti, ngatata nunkani, Israel ngatamura najila.

²⁴ Ja nulu najina wonti, kulno talkundru ketjaketjanani, ja nunkangu nulu marangokana wonti, ja nunkangu talku jinkina wonti, nina nulu ngampu kalalu ngankanani, ja nulu Egiypta kana naria nandrana wonti.

²⁵ Nulu ngundrana wonti, ngatatajeli nunkanali jenia ngujamananto, Godali marali nunkanali tanangu kulkani jinkinanto; tanali jenia wata ngujamana wonti.

²⁶ Ja ditji kulnuni nau tanangu wondrate-rina wonti, ja mandru dilpamalina wonti, ja nulu pudlana parparali ngankana wonti murlali pantjinanto, ja jatana wonti: «Materi wulujai! judla ngatata nganai, minandru judla tjikatjika ngankijiribamaliai?»

²⁷ Nulu kamaneli nunkani tjikatjika ngankana warai, nina tertubana wonti ja jatana wonti: «Warle jidna ngalingu kapara ja kalala kurani-etja kurana warai?»

²⁸ Jundru ngantjai bakana ngana nari ngankala, worderu jundru woldrawirdi nina Egypta kana nari ngankala wiri?»

²⁹ Moses nunkangupini jaurandru japa mind-rina wonti, ja Midian mitani ngandrani pantjina wonti, ja naka nulu ngatamura mandru kantji patana wonti.

³⁰ Ja kilpawoldra 40 matja mudana, Sinaia mordawonpaia pitarani Kaparaia angela kulno nunkangu wondraterina wonti turu jaolali dilka nindrini.

³¹ Mosili nina najinani, nau mudlandru ngaruparana wonti; ja nau karakara matja wokarana nina najila, Kaparaia ngaijala nunkangu pantjina wonti:

³² «Ngani jinkanaia ngaperi woraia Goda nganai, Abrahamani Goda ja Isaakani Goda ja Jakobani Goda.» Mosili ngarrana wonti ja wata wontjana wonti morla najila.

³³ Kapara nunkangu jatana wonti: «Tidnaputa jinkani tidnandru dukarau, ngangau naupini piri, woderi jidni terkala wapaia, mita kulikiri nganai.

³⁴ Ngato kantji najina warai, worderu tanali kana wolara ngakani Egypta mitani jupai, ja tanani kidakidani ngato ngarana warai, ja ngani ngarina warai tanana kulkala; ja karari kaparau, ngato jidna Egypta mitaia jinpala nganai.»

³⁵ Ninapini Mose, nina tanali bulu ngujamana wonti ja jatana wonti: «Warle jidna Kapara ja kalala kurانيتja kurana warai?» Nina Godali kapara ja kulkanipirna jinpana wonti angelaia marali, nau nunkangu wondraterina wonti dilka nindrini.

³⁶ Nulupini tanana dunkalkana wonti, ja nulu malka ja pirnala ngankana wonti Egypta mitani ja panto maraljani ja pitarani kilpawoldra 40.

³⁷ Naupini nau Mose nganai, nau Israel ngatamurani jatana wonti: «Propheta kulno Kaparali juranali Godali jurangu jiritjibala nganai jurani ngatamurandru, ngana jeribaka, ninapini ngaralanganajatinimai.»

³⁸ Naupini nau nganai, nau mili wolarani pitarani angelani jela nganana wonti, nulu nunkangu Sinai mardawonpani ja ngaperani ngaiananani kaukaubana wonti, nulu tepia jaura patana wonti ngaianangu jinkila.

³⁹ Nunkangu ngaperi ngaianani wata ngantjana wonti pankila, a-ai, tanali nina tertubana wonti, ja tanali ngarali tananali Egypta mitaia tikana kurana wonti.

⁴⁰ Ja tana Aaronangu jatana wonti: «Ngaianingu Goda worana ngankijiribau, tana ngaianingu ngopera wapananto; ngangau ngaiani ko nganai, mina nunkangupini Mosingu, nulu ngaianina Egypta mitandru dunkalkana paraia, pantjila wiri.»

⁴¹ Ja tanali nganti kuparu ngankana wonti tananguka ditjini, ja tanali mudlamalkani poto ngumu jinkina wonti, ja tanana maraia ngankanani mankina wonti.

⁴² Goda karitjinawontikana wonti, ja tanana jinkina wonti pariwilpaia wolarani wodatarana ngamala, worderu Prophetaia jaurani dakanala parai: «Jura ngakangu poto ngumu ja nandrani poto ngumu jinkina wonti kilpawoldrawirdi 40 pitarani, jura Israel pungajai?»

⁴³ Kau, jura Molochani punga ja jurani Godaia Remphan ditji waka patana wonti, tanana mudlamalka, tanana jura ngankana wonti, tanangu ngatjila; ja ngato jurana Babylon jerankari kurala nganai.»

⁴⁴ Ngaianani ngaperi worali tinkaraia punga pitarani ngamalkana wonti, worderu Nulia, Nauja Mosingu ngankamalina wonti, jirijiribana wonti, nulu nina ngankananto nunkangu mudlani jeribaka, nina nulu najina wonti.

⁴⁵ Ninapini ngaperali ngaiananali bakana manina wonti, ja nina Josua jela nunkangupini mitani padakana wonti, nina kana kojeli ngamalkana wonti, tanana Godali ngaperiaia ngaiananaia mudlandru dangana wonti Davidani ditjielu.

⁴⁶ Nulupini Godangu manjula mankamankana wonti ja ngatjina wonti, nulu punga mankamankananto Jakobani Godani.

⁴⁷ Salomolu nunkangu punga wotina wonti.

⁴⁸ Windri Kapara pirna wata Godaia punganigamai, tanana kanali marali wotina warai, worderu Propheta jatana wonti:

⁴⁹ «Pariwilpa ngakani pirnalaia piri nganai, ja mita ngakanaia tidnaia tidna piri; mina punga-jura ngakangu wotinanto Kapara jatai; mina ngakani ngara ngamani piri nganai kara?

⁵⁰ Wata ngakani marali jenia pratjana ngankana wonti?»

⁵¹ Jura kana wokara ngurunguru ja karuwali pani ngarani ja talpani, jura milingeru Jaola kulikirini tiririai, worderu ngaperi jurani jeruja bakana jura.

⁵² Worangununkangu Propheta jurani ngaperi wora wata tirikaripaterina wonti? Ja tanali tanana nari ngankana wonti, tanali kaukaubana wonti kana talkuja wokaranandru, nunkani wondawondanietja ja nari nandranietja jura karari pantjina paraia;

⁵³ Jura, jura jirijiribani jaura manina wonti angelaia mangieli, ja ninapini wata ngamalkana warai.“

⁵⁴ Tanali jenia ngarana, jenia tanangu ngarani palkingana wonti, ja tana manatandra mataterina wonti nunkangu.

⁵⁵ Ja nau Jaolali kulikirieli manamiri nganana wonti, ja nulu pariwilpaia ngurutalpana najina tarana wonti, ja nulu Godaia pirnala najina wonti, ja Jesus Godaia ngunarani terkanani.

⁵⁶ Ja nau jatana wonti: „Mai, ngato najila wapaia pariwilpa piririnani, ja Kanaia Ngatamura Godaia ngunarani terkanani.“

⁵⁷ Tana ngaijala pirnali maritjina wonti, ja tanani talpa ngandrawalkaterina wonti, ja tirieli nunkangu kulnukununi mindrina pararana wonti.

⁵⁸ Ja tanali nina ngurandru tertubana wonti, ja nina mardali naria dakana wonti. Ja tinkarietjali kati tanani kurana wonti kulnuja tidnani, tala nunkani Saulus.

⁵⁹ Ja tanali Stephanus mardali naria dakana wonti, nulu karkana wonti ja jatana wonti: „Kapara Jesujai, jaola ngakani patamai!“

⁶⁰ Nau pantjaterkana ngarina wonti, ja ngaijala pirnali karkana wonti; „Kaparajai, tanangu ninapini madlentji wata ngamalkamai!“ Ja nau jenia matja jatana, nau ngarapalina wonti.

8

¹ Saululu nari nunkani ngantjana wonti. Tanangupini ditjini tirikaripaterina pirna pantjina wonti Jerusalem mili wolarani, ja pratjana piltjaru wapana wonti Judaia ja Samariaia mitaia pilki ja pilki, kalitakali Apostel ngamanani.

² Tanali materali, tana Godandru japali, Stephanus todina wonti, ja tana pirna juajuan-gana wonti nunkangundru.

³ Saululu mili wolara tjautjau ngankana wonti, ja nau pungani paruparu wirina wonti, ja materi ja widla watawatali dunkalkana wonti, ja tanana kanjangari pungani ngulkujeli jinkina wonti.

4 Tana jeruja piltjaru pantjina, morla worita wapana wonti, ja jaura kaukaubana wonti.

5 Philippus Samaria mitaia ngura kulnuja ngarina wonti, ja tanangu Christungundru kaukaubana wonti.

6 Kana wolarali kulnukulnuni talpakaldru-jeli ngarana wonti nunkangu, mina Philippus jatana wonti, tanali ngaranani ja malka najinani, tanana nulu ngankana wonti.

7 Ngangau kana marapu kutji murumurunto naka nganana wonti, tanangundru tanana mar-itjina pirnali dunkana wonti, ja dupudupu ja tjundururu marapu tepi pantjina wonti.

8 Ja mankina pirna pantjina wonti nunkan-gupini ngurani.

9 Materi kulno, tala nunkani Simon, ngopara ngurani ngamana wonti, nau kunki nganana wonti, ja Samaria kana wolara ngaruparibana wonti, ngangau nau jatana wonti: „Ngani pirna nganai.“

10 Nunkangu pratjanali, wakali ja pirnali, pirna ngundrana wonti ja jatana wonti: „Naupini Godaia pirnala nganai, nauja pirna nganai.“

11 Jendrangundruja tanali nina pirna ngun-drana wonti, ngangau nulu tanana miljaru wiridi kunki maninali ngaruparibana wonti.

12 Tanali Philippungu morlalu ngundranani, nulu Godaia mililandru ja Jesuni Christuni ta-landru kaukaubanani, tanali materali ja widlali multibanila manina wonti.

13 Bakana Simon muntali morlalu ngundrana wonti, ja multibanila manina wonti, ja Philip-pungu jela ngamana wonti; ja nulu malka ja

ngurula pirna pantjinani najina wonti, nau pirna ngaruparana wonti.

(Dakani jaura Jaolaia ditji parkulani.)

¹⁴ Apostel worali Jerusalemani matja ngarana, Samarialali Godaia jaura patala wiri, tanali tanangu Petrus ja Johannes jinpana wonti.

¹⁵ Pudla ngarina wonti, ja tanangundru ngatjina wonti, tanali Jaola kulikiri maninanto.

¹⁶ Ngangau Nauja wata kulnuni tanangundru matja ngarina, a-ai, tanali windri Kaparaia Christuni tala multibanila manina wonti.

¹⁷ Pudla tanangu mara kuraterina wonti, ja tanali Jaola kulikiri manina wonti.

¹⁸ Simonali matja najina, Jaola kulikiri ngarina warai Apostelali mara kuranani, nulu pudlangu mardatandra padakana wonti

¹⁹ Ja jatana wonti: „Bakana ngakangu nina-
napini ngurula jinkialumai, ngangau pratjanali,
tanangu ngani mara kuraterinani, Jaola kulikiri
maninanto.“

²⁰ Petrus nunkangu jatana wonti: „Jidni ja
jinkani mardatandra turuja wirinanto, ngangau
jundru ngundrai Godaia poto mardatandrajeli
manila.

²¹ Jinkangu wata buru ja wata maratunka
parai nunkangupini jaurani, ngangau jidni ngara
wata talku nganai Godangu.

²² Nunkangupara jinkani tjikatjikandru kar-
itjiau, ja Godangu ngatjiau, Nulia kara jinkanaia
ngaraia ngundrani kalingananto.

23 Ngangau ngato najiai, jidni puratandraia kaldrini ja tjikatjikaia dupudupunira wirina warai.“

24 Simonali kalabana wonti ja jatana wonti: „Judla ngakangundru Kaparani ngatjialumai, ngangau panila nunkangundru ngakangu wokarananto, mina judla jatana warai.“

25 Pudla Kaparaia jaura matja tinkari ngankana ja kaukaubana, pudla Jerusalemia tikana wonti, ja pudlali ngantjani jaura kaukaubana wonti Samaritala ngura marapuni.

26 Kaparaia angelali Philippungu kaukaubana wonti ja jatana wonti: „Terkakamai, ja kunkankaria wapau, nunkangupini paltuni, nau Jerusalemingundru Gazaia ngariai, nau wanka nganai,“

27 Ja nau terkakana wonti ja wapana wonti. Ja mai, materi kulno Aethiopiandru, nau eunucha ja Kandace Aethiopia mitaia kaparaia widlaia kana pirna kulno nganana wonti, nina nandru nankani poto pungani kurana wonti, nau Jerusalemingu wokarana wonti ngatjila;

28 Ja nau tikana kurana wonti, ja wilparani nunkanani ngamana wonti, ja Propheta Jesaias warapana wonti.

29 Jaola Philippungu jatana wonti: „Wapau, ja nunkangupini wilparani karakara mindrindiau.“

30 Philippus matja karakara mindrindina wonti, ja nina Prophata Jesaias warapanani ngarana wonti ja jatana wonti: „Jundru bakana ngujamai, mina jundru warapai?“

³¹ Nau jatana wonti: „Worderu ngato nguja-mananto, wata kulnujeli ngakangu ngujangujara jinkinani?“ Ja nau Philippungu ngatjina wonti tarananto nunkangu jela ngamala.

³² Jaura witta, nina nulu warapanani, naupini nganana wonti: „Tanali ninaia tjipi jeribaka nari nandrala wapalkana wonti; ja Nauja ngapu nganana wonti tjipi kuparu jeribaka nunkani njurdu wokaribanietjani, jeruja Nauja mana wata wilpariai.

³³ Nunkani wakawakalani kalala nunkani mudana wonti; warle nunkani mardu kaukaubananto? Ngangau nunkani tepi mitandru matja manina.“

³⁴ Eunuchali Philippungu kalabana wonti ja jatana wonti: „Ngani jinkangu ngatjiai, worangundru Propheta jenia jatai? Nunkangundru munta kara, kana ngurundru kara?“

³⁵ Philippus mana wilparina wonti, ja nunkangupini jaurandru wonina wonti, ja nunkangu ngantjani jaura Jesungundru kaukaubana wonti.

³⁶ Pudla paltuwirdi wapana, pudla ngapani wokarana wonti, ja eunucha jatana wonti: „Najiau, ninkida ngapa nganai! Minali ngandrawalkai, ngato multibanila maninanto?“

³⁷ Philippus jatana wonti: „Jundru ngarali morlalu ngundranani, jenia pantjinanto.“ Nulu kalabana wonti ja jatana wonti: „Ngato morlalu ngundrai Jesus Christus Godaia Ngatamura nganai.“

³⁸ Ja nulu jirijiribana wonti wilpara banbananto, ja pudla ngapaia ngarina wonti, Philippus ja eunucha, ja nulu nina multibana wonti.

³⁹ Pudla ngapandru matja dunkana tarana, Kaparaia Jaolali Philippus tjirimalkana wonti; ja eunuchali nina wata morla najina wonti; ja nau mankinali nunkani paltuni palkana wonti.

⁴⁰ Tanali Philippus Asdod ngurani manka-mankana wonti. Ja nau wirarina wonti, ja nulu ngantjani jaura kaukaubana wonti ngura pratjanani, nau Cäsarea wokaranantulu.

9

(Dakani jaura Saulus karitjini ditjini.)

¹ Saulus milingeru ngaratupunga nganana wonti mili dikidikibala ja nari ngankala, ja nau Priesta pirnani wapana wonti,

² Ja nunkangundru dakani jaura Damaskus nguraia jaura pungani ngatjina wonti, ngangau nulu palpa nunkangupini paltuni mankamankanani, materi ja widla, nulu tana dupudupu Jerusalemia wapalkananto.

³ Nau palkanani, ja Damaskus ngurani karakara wokarana, jendranguta nunkangu nurujeli praitji pariwilpandru mintjina karitjina wonti,

⁴ Ja nau mitani purina wonti, ja ngaijala kulno ngarana wonti nunkangu jatanani: „Saulujai, Saulujai, minandru jidni ngakangu tirikaripateriai?“

⁵ Nau jatana wonti: „Worana jidni nganai, Kaparajai?“ Kapara jatana wonti: „Ngani Jesus nganai, nunkangu jundru tirikaripateriai; jinkangu ngurunguru pantjila nganai dilkani dakala.“

⁶ Nau ngarrana wonti ja pirna ngaruparana wonti ja jatana wonti: „Kaparajai, mina jidni jertapateriai ngato ngankananto?“ Ja Kapara nunkangu jatana wonti: „Terkala tarau, ja ngurani wiriau, ja tana jinkangu jatala nganai, mina jundru ngankananto.“

⁷ Materi wora, tana nunkangunto palkana wonti, ngapu terkana wonti japandru, ngangau tanali ngaijala ngarana warai, ja wata kulno najina warai.

⁸ Saulus mitandru terkana tarana wonti; ja nau milki piririna wonti, nulu panila najina wonti; ja tanali nina mara patana wonti, ja nina Damaskus nguraia wapalkana wonti.

⁹ Ja nau ditji parkulu butju nganana wonti; ja nulu wata tajina wonti ja wata tapana wonti.

¹⁰ Damaskus ngurani mili kulno nganana wonti, tala nunkani Ananias, nunkangu Kapara mudlamalkali jatana wonti: „Ananiajai!“ Nau jatana wonti: „Ninkida ngani nganai, Kaparajai.“

¹¹ Kapara nunkangu jatana wonti: „Terkakau ja wapau paltuja, nina tanali dikai «talku», ja Judani pungani jakalkau kulnuni, tala nunkani Saulus Tarsusala; ngangau mai, nau ngatjila wapaia,

¹² Ja nulu mudlamalkani kana kulno, tala nunkani Ananias, wirinani ja nunkangu mara kuraterinani najina warai, nulu nakaldra najinanto.“

¹³ Ananiali kalabana wonti: „Kaparajai, ngato marapundru nunkangupini materandru ngarana warai, worderuntja madlentji

nulu jinkani kulikirini ngankana warai
Jerusalemingu;

¹⁴ Ja ninkida nulu ngurula ngamalkai Priesta
pirnandru, dupudupu ngankala, tanali jinkani
tala karkanani.“

¹⁵ Kapara nunkangu jatana wonti: „Wapau,
naupini ngakangu ngankani poto ngumu nganai,
nina ngato kalkalkana warai, nulu tala ngakani
waltananto kana koni, ja mitaia kaparani, ja
Israel ngatamurani.

¹⁶ Ngangau ngato nunkangu wondrala nganai,
worderuntja nau ketjaketjananto ngakani talan-
dru.“

¹⁷ Ananias wapana wonti ja pungani wirina
wonti; ja nau nunkangu matja mara kuraterina,
nau jatana wonti: „Ngatata Saul, Kaparali ngana
jinpana warai, Naupini Jesus, Nauja jinkangu
paltuni, nunkangupini jidni wokarala wiri, won-
draterila wiri, jundru nakaldra najinanto ja Jaola
kulikirieli manamiri pantjinanto.“

¹⁸ Ja nurujeli nunkangu milkindru kulara jerib-
aka purina wonti, ja nulu nakaldra najina wonti,
ja nau jiritjina wonti ja multibanila manina
wonti.

¹⁹ Ja nulu buka matja tajina, nau nakaldra
ngurunguru pantjina wonti. Ja nau Damaskus
milini jela ditji palpa ngamana wonti.

²⁰ Ja nurujeli nulu jaura pungani Jesus
kaukaubana wonti, Naupini Godaia Ngatamura
nganai.

²¹ Pratjana, tanali nina ngarana, pirna ngaru-
parana wonti ja jatana wonti: „Wata naupini

nau nganai, nulia Jerusalemingu pratjana piltjaru ngankana warai, tanali nunkangupini talani karkanani, ja nauja jendralia ninkida wokarala wiri, nulia tanana dupudupu Priesta pirnaia wapalkananto?”

²² Saulus milingeru morla ngurungururina wonti, ja nulu Juda kana, tana Damaskus ngurani ngamana wonti, tjautjau ngankana wonti, ngangau nulu morlalu kurana wonti: Naupini Christus nganai.

²³ Ditji marapu matja mudana, Juda kana ngankamalina wonti, nina nari ngankala;

²⁴ Saulus tanani ngundrana milkila pantjina wonti. Ja tanali ngura mana ditjiwirdi ja tinkawirdi najinajibana wonti, nina nari ngankala.

²⁵ Milieli nina tinkani patana wonti, ja nina ngura wondirani wirilkana wonti, ja nina billieli ngarilkana wonti.

²⁶ Saulus Jerusalemingu matja wokarana, nulu wontjana wonti milini ngokaterila; ja tana pratjana nunkangundru japali nganana wonti, ngangau tana wata morlalu ngundrana wonti, nau mili nganai.

²⁷ Barnabasali nina patana wonti, ja nina Apostel worangu wapalkana wonti, ja tanangu kaukaubana wonti, worderu nulu paltuni Kappara najina paraia, ja Nulia nunkangu ngankamalina paraia, ja worderu nulu Damaskus ngurani manabakujeli Jesuja talani tinkari ngankana paraia.

²⁸ Ja nau tanangu jela nganana wonti, ja Jerusalem ngurani wirina wonti ja dunkana

wonti; ja nulu Kaparaia talani manabakujeli tinkari ngankana wonti.

²⁹ Nulu kaukaubana wonti, ja bakana tjakak-ijiribamalina wonti Grieka kanani; tanali nina najinajibana wonti, nina nari ngankala.

³⁰ Ngatatajeli jenia matja ngujamana, tanali nina Casareaja ngarilkana wonti, ja nina Tarsusuja jinpana wonti.

³¹ Jeruja mili wolarali murla ngamalkana wonti Judaiani ja Galilaiani ja Samariani, ja tana munamarurina wonti, ja Kaparaia japani wirarina wonti, ja Jaola kulikiria ngankalkanali manamiri pantjina wonti.

³² Jendranguta Petrus pratjanani wiringanani, nau bakana kulikirilani Lydda ngurani ngamanani, ngarina wonti.

³³ Naka nulu kana kulno, tala nunkani Aeneas, mankamankana wonti, nau kilpawoldra mara wora ja parkulu turarani pirini paranani, nau dupudupu nganana wonti.

³⁴ Ja Petrus nunkangu jatana wonti: „Aeneajai, Jesus Christujeli jidna tepi ngankai: Jiritjiau, ja muntali turarani piri ngankingamai!“ Ja nurujeli nau jiritjina wonti.

³⁵ Ja nina pratjanali najina wonti, tana Lyddangu ja Sarongu ngamana; ja tana Kaparaia karitjina wonti.

³⁶ Joppe ngurani miliwidla nganana wonti, tala nankani Tabitha, jenia wondrai Dorkas, nandru ngankana ngumu marapu ngankana wonti, ja kalumiltjamiltjarinali manamiri nga nana wonti.

³⁷ Jendranguta tanangupini ditjini, nani muntjarina wonti ja palina wonti; tanali nana

kulirkana wonti, ja nana piri mirini kurana wonti.

³⁸ Ngangau Lydda Joppingu karakara nganai, ja ngangau milieli ngarana wonti, Petrus naka ngamala wapaia, tanali materi mandru nunkangu jinpana wonti, nulu wata ngujawakananto wokarala.

³⁹ Petrus jiritjina wonti, ja tanangunto wapana wonti; ja nau naka matja wokarana, tanali nina punga miria taralkana wonti; ja nunkangu mangawaru pratjana wokarana wonti, ja tana jindrana wonti, ja nunkangu kati pirna ja kati waka wondralkana wonti, tanana Dorkasali ngankana warai, nani tanangunto ngananala.

⁴⁰ Petrulu pratjana narrana wonti, ja nau pantjaterkana ngarina wonti ja ngatjina wonti; ja nulu palkuja nari najina karitjina wonti ja jatana wonti: „Tabithajai, jiritjiau!“ Nani milki tjenmana wonti, ja nandru Petrus najina, nani ngamana tarana wonti.

⁴¹ Nulu nankangu mara jinkina wonti, ja nana jiritjibana tarana wonti, ja nulu kulikirila ja mangawaru karkana wonti, ja nana tepi wondralkana wonti.

⁴² Joppala wolara jenia milkila pantjina wonti, ja marapujeli morlalu ngundrana wonti Kaparani.

⁴³ Jendranguta nau ditji marapu Joppeni ngamana wonti Simon kulnuni, nau tala ngankinganietja nganana wonti.

10

¹ Kana kulno Cäsareani nganana wonti, tala nunkani Kornelius, nau juljaia kapara nganana wonti, tanana tanali dikai Italia wolarani;

² Nau talku ja Godandru japali nganana wonti nunkani pungalanto, nulu kana wolarani kalumiltjamiltjarina marapu jinkina wonti, ja milingeru Godani ngatjina wonti.

³ Nulu mudlamalkali talku najina wonti, ditji kunarkuni Godaia angela nunkangu wokaranani ja jatanani: „Korneliusujai!“

⁴ Nulu nina ngurutalpana najina wonti, ja japali pantjina wonti, ja jatana wonti: „Mina nganai, Kaparajai?“ Nau nunkangu jatana wonti: „Jinkani ngatjini ja jinkani kalumiltjamiltjarini Godaia ngundranani tarana warai.

⁵ Ja karari materi jinpau Joppia, tanali karkananto Simon, nina tanali dikai Petrus;

⁶ Nau Simon tala ngankinganietjani tidnapalara ngamai, nulu punga panto pirna dirkalani ngamalkai; nau jinkangu jatala nganai, mina jundru ngankananto.“

⁷ Nau angela, Korneliungu matja jatana, kutingana warai, nulu karkana wonti nunkani pungaia mili mandru ja mardakirraetja kulno, nau Godandru japali, tanangundru, tana nunkangu wonki ngamana wonti;

⁸ Ja nulu tanangu pratjana matja kaukaubana, nulu tanana Joppia jinpana wonti.

⁹ Ditji kulnuni, tana paltuni ngananani ja ngurani karakara wokaranani, Petrus pungaia mangatandraia tarana wonti ngatjila todani.

10 Nau mauali pantjina wonti, ja ngantjana wonti palpa tajila; tanali nunkangu palpa wajina, nau ngaramarlarina wonti.

11 Ja nulu pariwilpa piririnani najina wonti, ja nunkangu ngarinani koko kulno, kati pirna jeribaka buru mandrumandrundi ngurunguru, nani mitani ngarilkanani.

12 Nunkangupini parana wonti mitaia nganti pratjana tidna mandrumandrunto ja nganti jampa ja tjutju ja ngaranala paia.

13 Ja ngaijala kulno nunkangu pantjina wonti: „Petrujai, terkala tarau, nandrau ja tajiau!“

14 Petrus jatana wonti: „A-ai, Kaparajai! ngangu ngato wata pota kulno jampa ja murumuru tajina warai.“

15 Ja nakaldra ngaijala nunkangu pantjina wonti, pota mandrulani: „Mina Godali kulirkana warai, ninapara jundru wata murumuru patau!“

16 Jenia pota parkulu pantjina wonti; ja nakaldra naupini koko pariwilpani taralkana tikana wonti.

17 Petrus munta ko nganana wonti, mina nulupini mudlamalkali, nulu matja najina, wondrai kara; mai, tana materi, Korneliusulu matja jinpana, ja Simonani punga matja jakalkingana, manani terkana wonti,

18 Karkana wonti ja jakalkana wonti, Simon, nina tanali dikai Petrus, nunkangupini punganitidnapalara ngamai kara.

19 Petrulu nunkangupini mudlamalkandru ngundranani, Jaolo nunkangu jatana wonti: „Mai, materi parkululali jidna wontiai;

20 Terkala tarau ja ngariau, ja tanangunto palkau, ja wata mangangkau, ngangau ngato tanana jinpana warai.“

21 Petrus materaia matja ngarina, tanana Korneliusulu nunkangu jinpala wiri, nau jatana wonti: „Mai, ngani nauja nganai, ninaia jura wontila wapaia; minandru jura ninkida wokarana warai?“

22 Tana jatana wonti: „Kornelius, juljaia kaparali, kana talku ja Godangundru japali, nina Juda kana wolarali pirna ngundrai, jiri-jiribani jaura angela kulikirindru manila wiri, jidna nunkani pungai karkananto, jinkangundru jaura ngarala.“

23 Nulu tanana karkana wonti wirinanto, ja nulu tanana ngamalkana wonti. Ditji kulnuni Petrus jiritjina wonti, ja tanangu jela palkana wonti, ja ngatata palpa Joppendru nunkangu jela wapana wonti.

24 Ja ditji kulnuni tana Cäsareani wokarana wonti. Korneliusulu ja nunkani nguralali ja kamaneli ngura kulnulali, tanana nulu mapana wonti, tanangu kalkana wonti.

25 Jendranguta Petrus wirinani, Kornelius nunkangu mandurina wonti, ja nunkangu tidnani woraterina wonti, ja ngatjina wonti.

26 Petrulu nina terkibala tarana wonti ja jatana wonti: „Terkakala taramai, ngani bakana kana nganai.“

27 Ja nulupudla manju ngankamalina, nau wirina wonti, ja marapu mankamankana wonti, tana matja jurborina.

28 Ja nau tanangu jatana wonti: „Jura milk-ila, worderu Juda kanani wata manuni kurala wapaia tulani ngankamalinanto kara, wirinanto kara; windri Godali ngakangu wondrala wiri, wata kana kulno wokawaka kara murumuru kara dikananto.

29 Jendrangundruja ngani wata delkila wiri wokarala, ngana karkanani. Jeruja ngato jakalkai, minandru jura ngana karkala wiri.“

30 Ja Kornelius jatana wonti: „Ditji mandrumandrungi ngopera, nunkangupini ditjielu karari, ngani milja ngamana warai; ja ditji kurnarkuni ngani ngatjila wiri pungani ngakanani. Ja mai, kana kulnujeli kati kintjalkurujeli ngakangu terkala wiri,

31 Ja nau jatala wiri: «Godali jinkani ngatjini ngarana warai, ja jinkani kalumiltjamiltjarinandru jinkini Nulia ngundrana warai.

32 Joppia jinpau, ja karkau Simon, nina tanali dikai Petrus; nau Simon tala ngankinganietjaia pungani, panto pirna dirkalani, tidnapalara ngamai.»

33 Nurujeli ngato jinkangu jinpala wiri, ja jundru ngumu ngankana warai, jidni wokarala. Karari ngaiani pratjana Godani ngamai, pratjana ngarala, mina Godali jinkangu jirijiribala wiri.“

(Dakani jaura Jesu tepi terkakani ditji mandrulani.)

34 Petrus mana wilparina wonti ja jatana wonti: „Ngato morlalu ngujamala wapaia, Godali wata kana mudla ngundrai,

³⁵ A-ai, warle kana wolara pratjanani nunkangundru japali nganai, ja talkula ngankai, nina Nulia patai.

³⁶ Jura ngujamai ninaia jaura, ninapini Nulia Israel ngatamurani jinpana wonti, worderu Nulia Jesungu Christungundru murla kaukaubana wonti; Naupini warupotuja Kapara nganai.

³⁷ Ninapini jaura, nauja Judaiani paruparu pantjinala, ja Galilaiani woninala, nunkangupini multibanilani ngadani, nina Johannili kaukaubana wonti:

³⁸ Jesus Nazarethalandru, worderu Godali nina Jaolali kulikirieli ja ngurulali wiribana wonti, Nauja wirarina wonti ja ngumu ngankana wonti, ja pratjana tepi ngankana wonti, tanana kutjieli jupanani; ngangau Goda nunkangunto nganana wonti.

³⁹ Ja ngaiiani tinkari ngankanietja pratjanandru nganai, mina Nulia ngankanala Judaia mitani ja Jerusalemingu. Ninaia tanali nari ngankana wonti, ja pitani warukijiribana wonti.

⁴⁰ Ninapini Godali ditji parkulani jiritjibana wonti, ja ninaia wondralkana wonti.

⁴¹ Wata kana wolara pratjanani, a-ai, windri ngaianingu tinkari ngankanietjani, ngaianina Godali kalkalkanala, ngaiiani nunkangu jela tajina wonti ja tapana wonti, Nauja narindru matja jiritjina.

(Dakani jaura Jaolaia ditji mandrulani.)

⁴² Ja Nulia ngaianingu jirijiribana wonti, kana wolarani kaukaubananto, ja tinkari

ngankananto: Ninaia Godali ngankana wonti kalala kurانيتja tepia ja naria.

⁴³ Nunkangundru Propheta pratjanali tinkari ngankai, nunkani talandru warupotujeli, tana nunkangu morlalu ngundrai, madlentjaia kalin-ganila manila nganai.“

⁴⁴ Petrus tananapini jaura jatanani, Jaola kulikiri tanangu pratjanani ngarina wonti, tanali jaura ngaranani.

⁴⁵ Ja karu walila, tana morlalu ngundrana wonti, tana Petrungunto wokarana warai, pirna ngaruparana wonti, ngangau bakana kana koni Jaola kulikiri nangana warai.

⁴⁶ Ngangau tanali tanana tali ngurujeli kaukaubanani ja Goda jurakokanani ngarana wonti. Ja Petrulu kalabana wonti:

⁴⁷ „Kulnujeli ngapa ngandrawalkala nganai, tananaia wata multibananto, ngangau tanali Jaola kulikiri manina warai ngaianingu jerib-aka?“

⁴⁸ Ja nulu jirijiribana wonti tanana multibala Kaparaia talani. Tana nunkangu ngatjina wonti, nau ditji palpa ngamananto.

11

¹ Apostel worali ja ngatata mara worali, tana Judaiani ngamana, ngarana wonti, bakana kana kojeli Godaia jaura patana warai.

² Ja Petrus Jerusalemia matja tarana, tana karuwalilali jatamalina wonti nunkangu.

³ Ja jatana wonti: „Jidni kanani wirina paraia, tana wata karuwalila nganai, ja tanangu jela tajina paraia.“

⁴ Petrulu wonina wonti, ja tanangu warupotuni warapaterina wonti ja jatana wonti:

⁵ „Ngani Joppe ngurani matja ngatjinani, ja ngani ngaramarlarina paraia, ja mudlamalka najina paraia: Koko kulno, kati pirna jeribaka, buru mandru ja mandruni pariwilpandru ngarinani, ja nau ngakangu wokarana paraia.

⁶ Ja ngato nina ngurutalpana najina paraia, ja ngujangujamana paraia, ja ngato najina paraia mitaia nganti tidna mandrumandrunto ja nganti jampa ja tjutju ja paia ngaranala.

⁷ Ja ngato ngaijala ngakangu jatanani ngarana paraia: «Petrujai, terkala tarau, nandrau ja tajiau!»

⁸ Ngani jatana paraia: A-ai, Kaparajai, ngangau jampa kara murumuru kara, wata pota kulno ngakangu manani wirina warai.

⁹ Ngaijalali pariwilpandru pota mandrula ngakangu kalabana paraia: «Mina Godali kulirkana warai, ninapara jundru wata murumuru patau!»

¹⁰ Jenia pota parkulu pantjina paraia; ja nakaldra pratjana pariwilpani taralkana tikana paraia.

¹¹ Ja mai, nurujeli materi parkulu pungani terkana wirinani, nunkangu ngani ngamanani, tanana Cäsareandru ngakangu matja jinpana.

¹² Jaola ngakangu jatana paraia, ngani tanangu jela wapananto, wata mangangankani. Ngakangu jela bakana tanapini ngatata mara

wora ja kulno wapana paraia, ja ngaiani nunkangupini materaia pungani wokarana paraia.

¹³ Ja nulu ngaianingu kaukaubana paraia, worderu nulu najina warai pungani nunkanani angela terkanani ja nunkangu jatanani: «Materi Joppia jinpau ja Simon, nina tanali dikai Petrus, karkau.

¹⁴ Nau jinkangu jaura jatala nganai, tanangundru jundru ja jinkani pungalali tepi ngurali manila nganai.»

¹⁵ Ngato wonina paraia kaukaubala, Jaola kulikiri tanangu pratjanani ngarina paraia, ngaianangu jeribaka ngopera.

¹⁶ Ngato Kaparala jaura ngundrana paraia, worderu Nauja jatana wonti: «Johannili ngapali multibana wonti, jura Jaolali kulikirieli multibanila manila nganai.»

¹⁷ Godali tanangu potu jinkinani, worderu bakana ngaianangu, ngaiana Kapara Jesungu Christungu morlalu ngundrana wonti: Worana ngani nganana paraia? Ngani ngurunguru nganana paraia Godani daudauala?“

¹⁸ Tanali jenia ngarana, tana ngapurina wonti; ja tanali Goda jurakokana wonti ja jatana wonti: „Jeruja bakana kana koni Godali madlentjandru karitjini jinkina paraia tepia.“

¹⁹ Tana ketjaketjanandru, nau Stephanusun-gundru pantjina, piltjaru nganana wonti Phönicielu ja Cypernilu ja Antiochialu marurina wonti, ja wata kulnuni jaura kaukaubana wonti, a-ai, windri Juda kanani.

20 Palpa tanangundru Cypriala ja Kyrenala nganana wonti, tana Antiochiani matja wokarana, bakana Grieka kanani jatana wonti, ja ngantjani jaura Kapara Jesungundru kaukaubana wonti.

21 Ja Kaparaia mara tanangunto nganana wonti; ja kana marapu, tana morlalu ngundrana wonti, Kaparaia karitjina wonti.

22 Naupini pinti Jerusalem mili wolarani talpani wokarana wonti, ja tanali Barnabas jinpana wonti, nau Antiochialu wapananto.

23 Nau naka matja wokarana, ja Godaia murla najina, nau mankina wonti, ja nulu pratjana kurukurubana wonti, ngara wonkieli Kaparani wonki ngamala.

24 Ngangau nau kana ngumu nganana wonti, Jaola kulikieli ja morlalu ngundranali manamiri. Ja kana wolara marapu Kaparani ngokana wonti.

25 Barnabas Tarsuja palkana wonti Saulus wontila; ja nulu nina matja mankamankana, nulu nina Antiochiaia manina tikana wonti.

26 Jendranguta pudla kilpawoldra kulno mili wolarani jela ngamana wonti, ja mili wolarani ngujangujara jinkina wonti, ja tanali ngopera Antiochiani mili „Christiala“ dikana wonti.

27 Tanangupini ditjini Jerusalemingundru Propheta Antiochiaia ngarina wonti.

28 Kulno tanangundru, tala nunkani Agabus, terkakana wonti, ja Jaolali wondrana wonti, maua pirna mita maruni wokarala nganai. Naupini bakana kantji wokarana wonti mitaia kapara Claudiungu.

²⁹ Milieli pratjanali, kulno ja kulnujeli, kurana wonti, nunkani potundru palpa kalumiltjamiltjarina jinpananto tanangu ngatatani, tana Judaiani ngamanani.

³⁰ Jenia tanali bakana ngankana wonti, ja jenia pinarani jinpana wonti Barnabas ja Saulus marali.

12

¹ Nunkangupini miljarani Herodilu mitaia Kaparali mili wolarandru palpani mara kurana wonti, tanana jupala.

² Nulu jirijiribana wonti, tanali Jakobus, Johannini neji, mardakirrali nari ngankananto.

³ Ja nulu najina, Juda kanali jenia ngantjanani, nulu morla ngankana wonti, ja bakana Petrus patana wonti. Jendranguta pulkurutjermanibuka pani ditji nganana wonti.

⁴ Nulu nina matja patana, nulu nina kanjangari pungani widmana wonti, ja nulu nina pota mandrumandru mitaia kaparaia mili mandrumandrungi jinkina wenti, tanali nina najinajibananto, ngangau nulu ngundrana wonti nina Passani ngadani kana wolarani wondralkala.

⁵ Tanali Petrus kanjangari pungani najinajibana wonti; ja mili wolarali milingeru wonki nunkangundru Godani ngatjina wonti.

⁶ Herodieli jertapaterinani nina wondralkala, nunkangupini tinkani Petrus mukaturarana wonti mitaia kaparaia mili mandruni terti, kanjangari mandrujeli dupudupu, ja najinajibanietja manani palarani kanjangari punga ngamalkana wonti.

⁷ Ja mai, Kaparaia angela kulno karakararina wonti, ja praitji kanjangari pungani mintjina wonti: Nulu Petrungu pankitiri nandranandrana wonti, nina jiritjibana wonti ja jatana wonti: „Nurujeli jiritjiau!“ Ja kanjangari nunkani marandru purina wonti.

⁸ Ja angela nunkangu jatana wonti: „Ngampiau, ja tidnaputa jinkani widmateriau;“ ja nulu jeruja ngankana wonti. Ja nau nunkangu jatana wonti: „Kati pirna jinkani jurkamateriau, ja ngakangu karipateriau.“

⁹ Ja nau dunkana wonti, ja nunkangu karipaterina wonti, ja ko nganana wonti, jenia kantji nganai, mina angelandru pantjiai, a-ai, nulu ngundrana wonti, nulu mudlamalka najiai.

¹⁰ Pudla najinajibanietja ngoperalani ja mandrunila matja wiringana, pudla marda manani wokarana wonti, nulu nguraia padakai, naupini munta pudlangu piririna wonti; ja pudla dunkana wonti ja paltuwirdi kulno wapana wonti, ja nurujeli angela nunkangundru danina wonti.

¹¹ Ja Petrus matja tjuruwilparina, nau jatana wonti: „Karari ngani morlalu milkila, Kaparali angela nunkani jinpana warai, ja ngana kulkana warai Herodes marandru ja Juda kana wolaraia kalkaterina pratjanandru.“

¹² Nulu jenia matja ngujamana, nau Marianankani, Johannini ngandria, nina tanali dikai Markus, pungani wokarana wonti, woderi marapu mapaterina wonti ngatjila.

13 Petrulu manaia pirnani manani nandranandranani, mili widla, tala nankani Rhote, wokarana wonti ngarala.

14 Ja nandru Petruni ngaijala ngujamana, nandru mankinandru mana wata walto ngankana wonti, a-ai, nani wirina mindrina wonti ja kaukaubana wonti, Petrus manani terkala wapaia.

15 Tanali nankangu jatana wonti: „Jidni jirijiri nganai;“ Nandru morlalu kurana wonti, jenia jeruja nganai. Tana jatana wonti: „Jenia angela nunkani nganai.“

16 Petrulu milingeru nandranandrana wonti. Tanali matja walto ngankana, tanali nina najina wonti ja pirna ngaruparana wonti.

17 Nulu tanana marali daudauana wonti tana ngapurinanto, ja tanangu kaukaubana wonti, worderu Kaparali nina kanjangari pungandru dunkalkana warai. Ja nau jatana wonti: „Jenia Jakobungu ja ngatata worangu kaukaubanimai.“ Ja nau dunkana wonti ja piri kulnuja wapana wonti.

18 Matja ditjirinani, tana juljaia mili wata ngalje ngaratutututu ngana wonti, mina Petrungu pantjina warai.

19 Herodili nina matja wontina ja wata mankamkana, nulu najinajibanietjani kalala kurana wonti, ja jirijiribana wonti tanana wapalkala naria. Ja nau Judaiandru Cäsareaja ngarina wonti, ja naka ngamana wonti.

20 Herodes Tyrusalani ja Sydonalani tiririna wonti; tana kulnukulnuni mapaterina wonti

nunkangu, ja tanali mitaia kaparaia poto ngamalkijiribanietja Blastus matja karkarkana, tana murla ngatjina wonti, ngangau tanani mitali nunkani buka mitaia kaparaia mitandru tajina wonti.

²¹ Ditji kulnuni, nina nulu matja kurana, Herodili mitaia kaparaia kati widmaterina wonti, ja nau jaura pirini ngamana ngarina wonti, ja nulu kana wolarai mudlani jaura kaukaubana wonti tanangu.

²² Kana wolarali nunkangu karkana wonti: „Naupini Godaia ngaijala nganai, ja wata kanaia!“

²³ Ja nurujeli nina Kaparaia angelali nandrana wonti, ngangau nulu wata Godani pirna ngundrana wonti; ja miriwirieli nina tajina wonti, ja nau palina wonti.

²⁴ Godaia jaura punkana wonti ja marurina wonti.

²⁵ Barnabas ja Saulus Jerusalemingundru tikana wonti, pudlani ngankana matja mudana, ja pudlali bakana Johannes, nina tanali dikai Marcus, manina kurana wonti.

13

¹ Antiochiani mili wolarani Propheta ja ngujangujara jinkinietja nganana wonti, Barnabas ja Simeon, nina tanali dikai Niger, ja Lucius Kyrenala, ja Manaen kapakaparaia Herodini kalu kulno, ja Saulus.

² Tana Kaparani mili ngamana ja milja ngamana, Jaola kulikiri jatana wonti: „Barnabas ja Saulus ngakangu tjirimalkanau nunkangupini

ngankanani, nunkanaia ngato pudlana karkana warai.“

³ Ngadani tana milja ngamana wonti ja ngatjina wonti, ja tanali pudlangu mara kuraterina wonti, ja pudlana jinpana wonti.

⁴ Ja Jaolali kulikirieli pudlana matja jinpana, pudla Seleuciaia ngarina wonti, ja nakandru Cypernia pararana wonti.

⁵ Ja pudla Salamingu matja wokarana, pudlana Godaia jaura Juda kanaia jaura pungani kaukaubana wonti; ja pudlali bakana mili Johannes ngamalkana wonti.

⁶ Pudlali watiwati paruparu Paphojelu matja palkingana, pudlali kana kulno mankamankana wonti, nau kunki ja jedikantji propheta ja Juda kana nganana wonti, tala nunkani Barjesus.

⁷ Nau Sergius Paulungu nganana wonti, nau mitaia kapakapara ja kana kiri nganana wonti. Nulupini Barnabas ja Saulus karkana wonti, ja ngantjana wonti Godaia jaura ngarala.

⁸ Pudlangu tjakakana wonti kunki Elimas, — jeruja nunkani tala matja karitjimalkana — ja wontina wonti kapakapara morlalu ngundrandru karitjimalkala.

⁹ Saululu, nina tanali dikai Paulus, Jaolali kulikiri manamirieli nina ngurutalpana najina wonti,

¹⁰ Ja jatana wonti: „Jidni kutjia ngatamura madlentjaia kirieli ja jeljujeljujeli pratjanali manamiri, talkulaia pratjanaia tula, jundru wata mudala nganai Kaparaia palto talku karitjimalkala?

11 Ja mai, Kaparaia mara jinkangu wokarai, ja jidni butjurila nganai, ja ditji pirna wata najila nganai miljaru kulnuwirdi.“ Nurujeli nunkangu prantjalku ja ngalpurali walpana wonti, ja nau wirarina wonti ja kana wontina wonti, tanali nina marali wiralkananto.

12 Kapakaparali jenia najina mina pantjina warai, nulu morlalu ngundrana wonti ja Kaparaia ngujangujarandru pirna ngaruparana wonti.

13 Paulus, ja tana nunkangunto, Paphongundru matja pararana, tana Pergingu Pamphyliani wokarana wonti; Johannes pudlangundru puntina wonti, ja Jerusalemia tikana wonti.

14 Pudla Pergendru palkana wonti, ja Antiochiani Pisidiani wokarana wonti, ja pudla Sabbath ditjini jaura pungani wirina wonti, ja ngamana ngarina wonti.

15 Tanali jirijiribani jaura ja Propheta matja warapana, jaura pungaia kaparali pudlangu jimpana wonti ja jatana wonti: „Ngatata ngantjalu, judla kurukurubani jaura kulno kana wolarani ngamalkanani, jatalumai!“

16 Paulus terkakala tarana wonti, ja marali malka jinkina wonti ja jatana wonti: „Jura Israel kana, ja jura Godangundru japali nganana, ngaranimai!“

17 Tananipini Israel kana wolarai Godali ngaperi worana ngaianani kalkalkana wonti; ja Nulia kana wolara miri ngankana wonti, tana Egypta mitani tula ngananala, ja tanana nguna terkanali nakandru dunkalkana wonti.

18 Ja kildawoldra pota mandrumandru marapratjana Nulia tanana dantjudantjumalkana wonti ja ngamalkana wonti.

19 Ja Nulia Canaan mitani kana wolara mara wora ja mandru matja palipalimana, Nulia tanangu tanani mita wontjani malkali puntibi-jiribana wonti.

20 Ja kilpawoldrawirdi 450 ngadani, Nulia tanangu kalala kurانيتja jinkina wonti Samuel Prophetangulu.

21 Ngadani tana mitaia kapara ngatjina wonti, ja Godali tanangu Saul jinkina wonti, Kisani ngatamura, kana kulno Benjamin wittandru kilpawoldrawirdi pota mandrumandru marapratjana.

22 Ja Nulia nina matja worana, Nulia tanangu David mitaia kapara jiritjibana wonti, nunkangundru Nulia tinkari ngankana wonti ja jatana wonti: «Ngato David Jessaini ngatamura mankamkana warai, kana kulno ngakangu ngarani, nulu ngakani jertapaterina pratjana ngankala nganai.»

23 Nunkangupini ngatamurandru Godali Israel kanani Jesus Kulkanipirna jiritjibana wonti, worderu Nulia talpadakana wonti;

24 Nunkangupini wokarani ngopera Johannes Israel kana wolarani madlentjandru karitjinaia multibanila kaukaubana wonti.

25 Johannili ngankana nunkani matja mudana, nau jatana wonti: Worana jura ngana ngundrai, ngani Nau wata nganai, a-ai, mai, Nau ngakangu ngadani wokarai, nunkangu ngani wata talku nganai tidnaputa nunkani tidnandru dukarala.

(Dakani jaura Jesu tepi terkakani ditji parkulani.)

²⁶ Ngatata ngantjalu! Jura Abrahamani marduja ngatamura, ja tana jurangundru Godandru japali nganai, jurangu ninapini kulkani jaura matja jinpana.

²⁷ Ngangau Jerusalemalali ja tanani kaparali, ngangau tanali ninaia wata ngujamana wonti, Prophetaia jaura, Sabbath ditji pratjanani warapanani, manamiri ngankana wonti, ngangau tanali nunkangu kalala kurana wonti.

²⁸ Ja tanali wata naria madlentji nunkangu mankamankana wonti, a-ai, windri tanali Pilatungu ngatjina wonti, ninaia nari ngankala.

²⁹ Ja tanali pratjana, mina nunkangundru dakanala paranani, mudana wonti, tanali ninaia pitandru ngarilkana wonti, ja narikutuni kurana wonti;

³⁰ Ja Godali ninaia narindru jiritjibana wonti.

³¹ Ja Nauja ditji marapu tanangu wondrate-rina wonti, tana nunkangu jela Galilaiandru Jerusalemia tarana wonti, ja tana karari nunkani tinkari ngankanietja nganai kana wolarani.

³² Ja ngaiani jurangu ninapini talpadakani jaura kaukaubai, tana ngaperi worangu matja pantjina, ninapini Godali ngaianangu, tanani ngatamurani, morlalu kurana wonti, ngangau Nulia Jesus jiritjibana wonti.

³³ Worderu bakana Psalma mandrulani dakanala parai: «Jidni ngakani Ngatamura nganai, karari ngato jidna kantji patana warai.»

34 Nulia ninaia narindru jiritjibana wonti, Nauja wata morla puapuarinani karitjina tikananto, nunkangundru Nulia jeruja jatana wonti: «Ngato jurangu Davidani murla morlalu jinkila nganai.»

35 Jendrangundruja Nauja bakana piri kulnuni jatai: «Jundru wata manuni kurala nganai, jinkani Kulikiri puapuarinani najinanto.»

36 Ngangau Davidali, nunkani miljarani Godaia jertapaterinani matja pankina, palina wonti, ja tanali nina nunkani ngaperi worangu kurana wonti, ja nulu puapuarinani najina wonti.

37 Nulia, ninaia Godali jiritjibana wonti, wata puapuarinani najina wonti.

38 Jeruja jura ngujamananto, ngatata ngant-jalu, nunkangundru jurangu madlentji kalingani kaukaubala nganai.

39 Ja nunkangu pratjanandru, nunkangundru jura ngandandarina wonti Mosini jirijiribani jaurani talku pantjila, nunkangu talku pantjiai, warle nunkangu morlalu ngundrai.

40 Ngamalkaterianau, wata jenia jurangu wokarananto, mina Propheta jatana wonti:

41 «Najianau jura ngirkibanietja, ja ngaruparanau ja panila pantjiau; ngangau ngato ngankana kulno jurani ditjini ngankai; jura wata morlalu ngundrala nganai, kulnujeli jenia jurangu kaukaubanani.»“

42 Pudla Juda kana jaura pungandru matja dunkana, kana kojeli pudlangu ngatjina wonti, pudlali Sabbath ditji kul nuni tananapini jaura tanangu kaukaubananto.

⁴³ Jaura punga matja mudana, Juda kana ja Juda kana kamaneli marapu Paulungu ja Barnabangu karipaterina wonti, ja pudlali tanangu kaukaubana wonti, ja tanana kurukurubana wonti, tana Godaia murlani wonki ngamananto.

⁴⁴ Sabbath ditji kulnuni ngampu nguraia kana pratjana mapaterina wonti Godaia jaura ngarala.

⁴⁵ Juda kanali kana marapu matja najina, tana milkirinali manamiri pantjina wonti, ja nunkangupini tjakakana wonti, mina Paulus jatana wonti, ja ngirkibana wonti.

⁴⁶ Paulus ja Barnabas manubaku terkana wonti ja jatana wonti: „Jurangu morlalu ngopera Godaia jaura jatananto; ngangau jura ninaia tertabai, ja jura munta wata talku ngundrateriai tepi nguralia, mai, ngali kana koni karitjila nganai.

⁴⁷ Ngangau jeruja Kaparali ngaianingu jiri-jiribana wonti: «Ngato jidna kana koja praitji terkibana wonti, jidni Kulkanipirna nganananto mita wondirajelu.»“

⁴⁸ Kana kojeli jenia matja ngarana, tana mankina wonti, ja Kaparaia jaura jurakokana wonti, ja morlalu ngundrana wonti jeruntjali tanangundru Nulia tepi nguralia kalkalkana wonti.

⁴⁹ Kaparaia jaura munamarurina wonti nunkangupini mitani paruparu.

⁵⁰ Juda kanali widla kana pirna, Godangundru japali, ja nguraia kapara tirijiritjibana wonti, ja Paulungu ja Barnabangu tirikaripaterina patijiritjibana wonti, ja pudlana tanani wondirandru narrana wonti.

⁵¹ Pudlali puturu pudlani tidnaputandru matja kantikantina, pudla Ikoniungu wokarana wonti.

⁵² Mili mankinali ja Jaolali kulikirieli manamiri pantjina wonti.

14

¹ Jendranguta pudla jela Ikoniungu Juda kanaia jaura pungani wirina wonti, ja jeruja kaukaubana wonti, Juda kana ja Grieka kana wolarali morlalu ngundrana wonti.

² Tanali Juda kanali, tanali wata morlalu ngundrana wonti, kana koja mungara patijiritjibana wonti, ja kaldri ngankana wonti ngatatani.

³ Pudla naka ditji marapu ngamana wonti, ja pudla manubakujeli kaukaubana wonti Kaparani, Nulia murlaia jaurani tinkari ngankana wonti, ja malka ja pirnala pudlali marali ngankana wonti.

⁴ Nguraia kana wolara palkaterina wonti, palpa Juda kanani jela ngundrana wonti, ja palpa Apostel wulangu.

⁵ Kana ko ja Juda kana tanani kaparanto jurboringana wonti, pudlana jupala ja mardali dakala.

⁶ Pudlali jenia matja ngujamana, pudla japa mindrina wonti Lykaoniaja ngura wuluja, Lystrangu ja Derbengu, ja mitani karakara.

⁷ Ja pudla naka ngamana wonti, ja ngantjani jaura kaukaubana wonti.

⁸ Ja Lystrangu kana kulno nganana wonti, nau ngamana wonti, ja ngandri mandrandru tjundururu nganana wonti, nau wata pota kulno wirarina wonti.

9 Nulupini Paulus kaukaubanani ngarana wonti; nulu nina ngurutalpana najina wonti, ja nulu matja ngujamana, nulu morlalu ngundrai tepi pantjila,

10 Nau ngaijala pirnali jatana wonti: „Talku terkakamai jinkani tidnali!“ Ja nau kulkungana tarana wonti ja wirarina wonti.

11 Kana wolarali matja najina, mina Paululu ngankana warai, tana ngaijala pirnali Lykaonia talieli jatana wonti: „Goda wora kanani jeribaka pantjina warai, ja ngaianingu ngarina warai.“

12 Ja tanali Barnabas Zeus dikana wonti, ja Paulus Hermes, ngangau nulu jauraia kapara nganana wonti.

13 Zeusuni priestali, nau tanani nguraia tidnanta nganana wonti, nganti ja tiwipirapira manani padakana wonti, ja ngantjana wonti kana wolarani jela poto ngumu jinkila.

14 Pudlali Apostel, Barnabas ja Paulus, jenia ngarana, pudlali pudlani kati purana wonti, ja kana wolarai mindrina wonti, ja maritjina wonti

15 Ja jatana wonti: „Kana worajai! Mina jura ninkida ngankai? Ngali bakana kana jurangu jeribaka, ja ngali jurangu ngantjani jaura kaukaubai, jura tanangupini bakundru tepia Godani karitjinanto, Nulia pariwilpa ja mita ja panto pirna ja pratjana mina mandrani pantjimana wonti.

16 Nulupini miljaru waruni kana ko worani patana wonti, tana tanani palto muntani wirarinto.

17 Ja Nulia muntali morlalu kurana wonti, ngangau Nulia jurangu ngumula marapu ngankana wonti, ja pariwilpandru talara ja tandraia ditji jinkina wonti, ja jurana ngara manamiri ngankana wonti bukali ja mankinali.“

18 Pudla jenia matja jatana, pudla ngampu ngandandarina wonti kana wolara daudauala, pudlangu poto ngumu jinkila.

19 Antiochiandru ja Ikoniungundru Juda kana wokarana wonti, tanali kana wolara jadi-jadibana wonti, ja tanali Paulus mardali dakana wonti, ja nina ngura palaraiia parumana wonti, ja ngundrana wonti, nau matja nari.

20 Milieli nina matja kapikapina, nau terkala tarana wonti, ja nguraia wirina wonti; ja ditji kulnuni nau Barnabas jela nakandru Derbia palkana wonti.

21 Ja pudla nunkangupini ngurani ngantjani jaura matja kaukaubana, ja mili marapu matja ngankana, pudla tikana kurana wonti Lystraia ja Ikoniuja ja Antochiaia.

22 Ja mili mungara nguru ngankana wonti, ja tanana kurukurubana wonti morlalu ngundrani wonki ngamala, ja ngaiiani ketjaketjana marapuni wiringananto Godaia mililaia.

23 Pudla tanangu kana kapara matja kalkalkana mili wolarani pilki ja pilki, pudlali ngatjinali ja milja ngamanali tanana Kaparani kurana wonti, nunkangu tanali morlalu ngundrana wonti.

24 Ja pudla Pisidiani matja palkingana, pudla Pamphyliani wokarana wonti.

²⁵ Ja pudlali Pergengu jaura matja kaukaubana, pudla Attaliaia ngarina wonti.

²⁶ Ja nakandru pudla Antiochiaia pararana wonti, wodajerindru pudlali Godaia murla jinkina paraia nunkangupini ngankanani, nau matja mudanani.

²⁷ Pudla naka matja wokarana, ja mili matja karkana, pudlali kaukaubana wonti, worderuntja Godali pudlanguntali ngankana warai, ja worderu Nauja kana koni morlalu ngundranaia mana piri ngankana warai.

²⁸ Pudla wata miljaru wordu naka milini jela ngamana wonti.

15

¹ Ja palpa Judaiandru ngarina wonti, ja ngatatani ngujangujara jinkina wonti: „Jura wata karuwalila pantjinani Mosini ngujani jeribaka, jura ngandandinani tepi ngurali manila.“

² Ngangau jendranguta wata waka tjelapalkani ja tjakakijiribamalini tanangu pantjina wonti Paulungu ja Barnabangu, tanali kurana wonti, Paulus ja Barnabas ja palpali morla tanangundru, Apostel worangu ja pinaru worangu Jerusalemia tarananto nunkangupini tirijakalkijiribamalinandru.

³ Mili wolarali pudlana matja ngankijiribingana, pudla Phöniciansani ja Samariansani palkingana wonti, ja kana koja karitjini kaukaubana wonti, ja ngatata pratjanani mankina pirna ngankana wonti.

⁴ Pudla Jerusalemingu matja wokarana, mili wolarali ja Apostel worali ja pinaru worali

puɖlana murlali patana wonti; ja puɖlali kaukaubana wonti, mina pirnala Gadali puɖlan-gunto ngankana wonti.

⁵ Pharisaia nguɗandru palpa, tana morlalu ngundrana wonti, terkakana wonti ja jatana wonti: „Tanana karuwalila pantjinanto, ja tanangu jirijiribananto, tanali Mosini jirijiribani jaura ngamalkananto.“

⁶ Apostel wora ja pinaru wora mapaterina wonti, tananapini jaura najinajibala.

⁷ Tjakakijiribamalina marapu matja pantjina, Petrus terkakana wonti ja tanangu jatana wonti: „Ngatata ngantjalu! Jura milkila, ditji warundru Godali ngaianangundru kalkalkana wonti, ngakani manali kana kojeli ngantjani jaura ngarananto ja morlalu ngundrananto.

⁸ Ja Godali ngarangujamanietjali tanangu tinkari ngankana wonti, ngangau Nulia tanangu Jaola kulikiri jinkina wonti, ngaianangu jeribaka;

⁹ Ja wata pilkipilki ngankana wonti ngaianangu ja tanangu, ngangau Nulia morlalu ngundranali tanani ngara kulirkanala.

¹⁰ Minandru jura karari Goda wontjai, ja milini wokarani pita wokara kurai, nina ngaianani ngaperi wora ja ngaiani ngandandarina warai wilimala?

¹¹ A-ai, ngaiani morlalu ngundrai Kaparaia Jesuja manjulandru tepi pantjila, tanangupini jeribaka.“

¹² Kana wolara ngapurina wonti, ja tanali Barnabas ja Paulus kaukaubanani ngarana

wonti, worderu malka pirna ja pirnala Godali kana koni pudlangundru ngankana wonti.

¹³ Pudla matja ngapurina, Jakobulu kalabana wonti ja jatana wonti: „Jura materi ja ngatata worajai, ngana ngaranimai!

¹⁴ Simeonali kaukaubana warai, worderu ngopera Godali kana kondru kana wolara kalkalkana wonti nina patala nunkani talandru.

¹⁵ Ja nunkangu Prophetaia jaura kulnukunluni nganai, worderu dakanala parai:

¹⁶ «Ngadani ngani nakaldra tikala nganai, ja Davidani punga, nau tampurina, nakaldra wotila nganai, ja nunkani tampurini ngato nakaldra wotila nganai, ja nina terkibana tarala nganai;

¹⁷ Pinpani kanali Kapara wontinanto, ja kana wolara pratjanali, tanangupini tanali tala ngakani dikai, Kapara jatai, Nulia jenia ngankai.»

¹⁸ Godali ngankana nunkani nguralindru ngujamai.

¹⁹ Jendrangundruja ngato kurai, tanapini wata morla jupala, tanana kana kondru Godangu karitjiai.

²⁰ A-ai, tanangu jirijiribananto, tanana muramura murumundru ja palakantjindru ja ngurlini ngantindru ja kumarandru ngamalkaterinanto.

²¹ Ngangau Mosili warulandru ngura pratjanani jenipara ngamalkai, tanali nina kaukaubai, wodajeri tanali nina jaura pungani Sabbath ditji pratjanani warapai.“

²² Jendranguta Apostel worali ja pinaru worali ja mili wolarali kurana wonti, tanangundru

materi palpa kalkalkala ja Antiochiaia jinpala Paulungu ja Barnabangu jela: Judas, nina tanali dikai Barsabas, ja Silas, pudla kana kapara nganana wonti ngatatani.

²³ Ja pudlali marali dakanala jinpana wonti jeruja: „Apostel worali ja pinaru worali ja ngatata worali ngatatani kana kondru Antiochiani ja Syriani ja Ciliciani mandurini jaura jinpai.

²⁴ Ngangau ngaiani matja ngarana, palpa ngainingundru dunkana paraia, ja jurana patijiritjibana paraia jaurali, ja jurana mungara tjautjau ngankana paraia, ngangau tana jatai, jura karuwalila pantjinanto ja jirijiribani jaura ngamalkananto, tanangupini ngaiani jenia wata jirijiribana paraia.

²⁵ Jeruja ngaiani kulnukulnuni kurana warai, materi kalkalkala ja jurangu jinpala, ngaianinani Barnabangu ja Paulungu ngantjalu jela.

²⁶ Kana wulana, pudlali pudlani mungara jinkiterinala ngaiananani Kaparaia Jesu Christuja talani.

²⁷ Jeruja ngaiani Judas ja Silas jinpana warai, pudlali muntali jenia manali jurangu kaukaubala nganai.

²⁸ Jaolali kulikirieli ja ngaiani ngundrana warai jenia ngumu, jurangu juditji wata morla kurala, windri tananapini poto morlalu:

²⁹ Jura ngamalkaterinanto muramura poto ngumundru ja kumarandru ja ngurlini ngantindru ja palakantjindru. Jura tanangundru ngamalkaterinani, jura tepi ngumu ngananani. Tepi ngamanau!“

³⁰ Tanali tanana matja jinpana, tana Antiochiani wokarana wonti; ja tanali kana wolara mapana wonti, ja tanangu dakani jaura jinkina wonti.

³¹ Tanali nina matja warapana, tana kurukurubanandru mankina wonti.

³² Judas ja Silas bakana muntali kaukaubana wonti, ngangau pudla Propheta nganana wonti, ja pudlana ngatata wolara jaura marapujeli kurukurubana wonti, ja tanana ngurunguru ngankana wonti.

³³ Pudla miljaru kulno naka matja ngamana, ngatatajeli pudlana murlali Apostel worangu jinpana tikana wonti.

³⁴ Silajeli ngantjana wonti naka ngamala.

³⁵ Paulus ja Barnabas Antiochiani ngamana wonti; pudlali ngujangujara jinkina wonti, ja Kaparaia jaura kaukaubana wonti marapuni jela.

³⁶ Ditji palpani Pauluna Barabangu jatana wonti: „Ngaldra nakaldra karitjinanto, ja ngaldrani ngatata najinajibananto ngura pratjanani, tanangu ngaldra Kaparaia jaura kaukaubana wonti, worderu tana ngamai.“

³⁷ Barnabajeli jertapaterina wonti, bakana Johannes, nina tanali dikai Marcus, manina kurala.

³⁸ Paululu ngundrana wonti, jenia talku nganai, ninapini, nau pudlangundru Pamphiliandru puntina wonti, ja wata pudlangunto wapana wonti ngankanaia, wata manina kurananto.

³⁹ Jeruja jatamalina pantjina wonti, ja pudla puntina wonti, ja Barnabali Marcus manina kurana wonti ja Cyperaia pararana wonti.

⁴⁰ Paululu Silas kalkalkana wonti ja palkana wonti, milieli nina Kaparaia manjulani matja kurana.

⁴¹ Nau Syriani ja Ciliciani palkingana wonti, ja mili wolara nguru ngankana wonti.

16

¹ Nau Derbangu ja Lystrangu wokarana wonti. Ja mai, mili kulno naka nganana wonti, tala nunkani Timotheus, Juda widlaia ngatani, nandru morlalu ngundrana wonti, ja ngaperi nunkani Griekala nganana wonti;

² Ngatatajeli Lystrangu ja Ikoniungu ngumu tinkari ngankana wonti nunkangundru.

³ Paulus jertapaterina wonti ninapini manina kurala nunkangunto; ja nulu nina patana wonti, ja nina karuwali ngankana wonti, tanangupini Juda kanandru, tana tanangupini ngurani ngamana wonti; ngangau tanali pratjanali nunkani ngaperandru milkila nganana wonti, nau Griekala nganana wonti.

⁴ Tana ngura worana palkinganani, tanali tanangu jirijiribani jaura jinkina wonti ngamalkananto, tanana Apostel worali ja pinaru worali Jerusalemingu kurana paranani.

⁵ Mili wolara morlalu ngundranali ngurunguru pantjina wonti, ja morla marapurina wonti ditji pratjanani.

⁶ Tana Phrygiani ja Galitia mitani palkingana wonti, ja Jaola kulikirieli tanana daudauana wonti Asiani jaura kaukaubala.

⁷ Tana Mysia wondirani matja wokaranani, tanali wontjana wonti Bithynianaia palkala; ja Jaolali tanangu wata manuni kurana wonti.

⁸ Tana Mysiangi matja palkingana, tana Troasangu ngarina wonti.

⁹ Ja mudla kulno tinkani Paulungu wondrate-rina wonti; Macedonia kana kulno naka terkana wonti, ja nunkangu ngatjina wonti ja jatana wonti: „Jera pararau Macedoniaia ja ngaianingu marangokau!“

¹⁰ Nulu nina mudla matja najina, ngaiana jertapaterina wonti nurujeli Macedoniaia palkala, ngangau ngaiana morlalu ngujamana wonti, Kaparali ngaianana karkana wonti, tanangu ngantjani jaura kaukaubala.

¹¹ Ngaiana Troasangundru pararana wonti ja palto talkuni Samothracengu wokarana wonti, ja ditji kulnuni Neapo lisingu;

¹² Ja nakangundruka Philippingu, naupini nunkanipini Macedonia mitaia buruni ngura ngoperala nganai, ngura kapara. Ngaiana nunkan-gupini ngurani ditji palpa ngamana wonti.

¹³ Ja Sabbath ditjini ngaiana ngurandru palaraija dunkana wonti kaiari kulnuja dirkalani, woderi ngatjini piri nganana wonti, ja ngaiana ngamana ngarina wonti ja widlani kaukaubana wonti, tana naka mapaterinani.

¹⁴ Ja widla kulnujeli, tala nankani Lydia, nani kati maralje jinkinietja Thyatira ngurandru, nani Godandru japali nganana wonti, ngarana wonti;

ja nana ngara Kaparali kalupakibana wonti jenia ngundrala, mina Paululu kaukaubana wonti.

¹⁵ Nandru ja nankani pungalali matja multi-banila manina, nana ngaianana kurukurubana wonti ja jatana wonti: „Jura ngundranani, ngato Kaparani morlalu ngundrai, ngakani pungani wirianau ja jerra ngamanau.“ Ja nandru ngaianana mararibana wonti.

¹⁶ Jendranguta ngaiana ngatjila wapanani, widla mili ngaianangu mandurina wonti, nandru kutjia talpadakani jaola ngamalkana wonti, nandru nankani kaparani kalala marapu jinkina wonti talpadakandru.

¹⁷ Nani Paulungu ja ngaianangu wapantina wonti ja maritjina wonti ja jatana wonti: „Tanapini kana Goda pirnaia mili nganai, tanali jurangu murlaia palto kaukaubai.“

¹⁸ Jenia nandru ditji marapuni ngankana wonti. Paulus kalapanakarina wonti ja karitjinawontikana wonti ja jaolani jatana wonti: „Ngato jinkangu Jesuja Christuja talani jirijiribai, jidni nankangundru dunkananto!“ Ja nau dunkana wonti nunkangupini ditjini.

¹⁹ Nankani kaparali matja najina, tanani manginia kalkanani matja dunkana, tanali Paulus ja Silas patana wonti, ja pudlana jurborini piria parumana wonti ngaraia kaparani,

²⁰ Ja pudlana kapakaparani wapalkana wonti ja jatana wonti: „Pudlalipini kanali ngura ngaianani patijiritjibai, ja Juda kana nganai.

²¹ Ja pudlali jenia mangini kaukaubai, tanali ngaiani wata patananto ja wata ngankananto, ngangau ngaiani Romala nganai.“

²² Ja kana wolaraiia ngara pudlangu tutututungana wonti; ja kapakaparali jirijiribana wonti, pudlani kati puribala, ja pudlana nandrana.

²³ Ja tanali pudlangu nandrani marapu matja jinkina, tanali pudlana kanjangari pungani widmana wonti, ja kanjangari pungaiia najinajibani-etjani jirijiribana wonti, pudlana jiglerali najinajibala.

²⁴ Nulu ninapini jirijiribani jaura matja manina, nulu pudlana kanjangari punga mandrani widmana wonti, ja pudlani tidna workamandrana wonti pitani ngurunguru.

²⁵ Tinka tertini karakara Paululu ja Silasili ngatjina wonti ja Goda jurakokana wonti; ja kanjangarilali pudlana ngarana wonti.

²⁶ Nurujeli mita wiltjiwiltjina pirna pantjina wonti, jeruja kanjangari pungaiia wotini wijawijabaterina wonti, ja nurujeli kanjangari pungaiia mana pratjana walturina wonti, ja pratjanaia kanjangari dukaraterina wonti.

²⁷ Kanjangari pungaiia najinajibanietja mukandru matja jiritjina, ja kanjangari pungaiia mana walto ngananani najina, nulu mardakirra dukarana wonti, ja jertapaterina wonti munta nari ngankaterila, ngangau nulu ngundrana wonti, kanjangarila kutingana warai.

²⁸ Paulus ngaijala pirnali karkana wonti ja jatana wonti: „Wata madlentji ngankateriau! ngangau ngaiiani pratjana ninkida nganai.“

²⁹ Nulu praitji karkana wonti, ja mindrina wirina wonti, ja ngarrana wonti, ja Paulungu ja Silangu tidnani woraterina wonti.

30 Ja nulu pudlana dunkalkana wonti ja jatana wonti: „Kapara wulujai, mina ngato ngankananto kulkani manila?“

31 Pudla jatana wonti: „Kaparani Jesungu Christungu morlalu ngundrau, jeruja jundru ja jinkani pungalali kulkani manila nganai.“

32 Ja pudla Kaparaia jaura nunkangu, ja pratjanani, tana pungani nunkanani ngamanani, kaukaubana wonti.

33 Ja nulu pudlana nunkangupini tinkaija ditjini patana wonti, ja pudlani tapa kulirkana wonti, ja nurujeli nulu ja nunkani pungalali multibanila manina wonti.

34 Ja nulu pudlana nunkani pungaia taralkana wonti, ja pudlangu buka kurana wonti ja mankina wonti, ngangau nulu nunkani pungalantali Godani morlalu ngundrana pantjina warai.

35 Matja ditjirina, kapakaparali nguraia mili jinpana wonti ja jatana wonti: „Pudlanapini kana jinpau!“

36 Kanjangari najinajibanietjali tananapini jaura Paulungu kaukaubana wonti: „Kapakaparali jinpana warai judlana kurakananto; karari wupalumai, ja murlanto palkalumai!“

37 Paulus tanangu jatana wonti: „Tanali ngalina tinkari ja kalala kurani jaura panini nandralla wiri, ngali Romala terkai, ja ngalina kanjangari pungani widmala wiri, ja karari tanali ngalina kurukuru wailpananto? Wata jeruja, a-ai, tana munta wokarananto ja ngalina dunkalkananto.“

³⁸ Nguraia milieli kapakaparani tananapini jaura padakana wonti; ja tana japali pantjina wonti, tanali ngaranani, pudla Romala nganai.

³⁹ Ja tana wokarana wonti, ja pudlana kuruku-rubana wonti, ja pudlana dunkalkana wonti, ja pudlangu ngatjina wonti ngurandru puntinanto.

⁴⁰ Pudla kanjangari pungandru matja dunkana, pudla Lydianangu wapana wonti; ja pudla ngatata wora matja najina ja ngankalkana, pudla wapana wonti.

17

¹ Tana Amphipolingu ja Apolloniangu matja palkingana, tana Thessalonichingu wokarana wonti, woderi Juda kanaia jaura punga nganana wonti.

² Worderu Paululu milingeru, jeruja nau bakana tanangu wirina wonti, ja tanangunto Sabbat ditji parkulani ngankamalina wonti.

³ Jaurandru nulu tanangu mildiri ngankana wonti, ja kurana wonti, Christus ketjaketjananto ja narindru jiritjinanto, ja Naupini Christus Jesus nganai, ninaia ngato jurangu kaukaubai.

⁴ Ja palpali tanangundru morlalu ngundrana wonti, ja Paulungu ja Silangu ngokana wonti, ja Griekala Godandru japali marapu, ja kana widla pirna wata ngalje.

⁵ Juda kana, tana wata morlalu ngundrana wonti, milkirina wonti, ja tana jurborini pirindru materi madlentji palpa patana wonti, ja mapaterina wonti, ja ngura patijiritjibana wonti; ja tana Jason punganu tidnantani terkakana wonti,

ja wontjana wonti, tanana kana wolarani wapal-kala.

⁶ Tanali tanana wata mankamankanani, tanali Jason ja ngatata palpa nguraia kaparani paru-mana wonti ja maritjina wonti: „Tanapini, tanali mita maru patijiritjibana warai, bakana ninkida wokarana warai;

⁷ Tananapini Jasonili ngamalkai, ja tanali prat-janali mitaia kaparaia jirijiribani jaurani delkiai, ngangau tanana kurai, Kulno nguru Kapara nganai, Jesus.“

⁸ Tanali kana wolara ja nguraia kapara, tanali jenia matja ngaranani, patijiritjibana wonti.

⁹ Ja tanali Jasoningundru ja ngurundru mor-lalula matja manina, tanali tanana worani patana wonti.

¹⁰ Ngatatajeli nurujeli tinkani Paulus ja Silas Beröangu jinpana wonti, ja pudla naka matja wokarana, pudla Juda kanaia jaura pungani wirina wonti.

¹¹ Tanalipini morla ngumu ngundrana wonti Thessalonichalani, ngangau tanali jaura man-jujeli patana wonti, ja ditji pratjanani Godaia jaurani wontina wonti, tanapini jeruja nganai kara.

¹² Jeruja marapujeli tanangundru morlalu ngundrana wonti, ja bakana Griekala kana pirna widla ja materi wata ngaljejeli.

¹³ Thessalonicha Juda kanali matja ngarana, bakana Beröani Paululu Godaia jaura kaukaubai, tana wokarana wonti, bakana naka kana wolara patijiritjibala.

¹⁴ Nurujeli ngatatajeli Paulus jinpana wonti, nau panto pirnaia dirkalajelu palkananto; Silas ja Timotheus naka ngamantina wonti.

¹⁵ Tana Paulungu jela wapana, tanali nina Athenilu wapalkana wonti, ja tanali jirijiribani jaura matja manina, Silas ja Timotheus nurujeli nunkangu wokarananto, tana tarpina tikana wonti.

¹⁶ Paulus Atheningu kalkaterinani pudlangu, nau jaola jerkina wonti, ngangau nulu najina wonti, ngurani Goda mudlamalka marapu paranani.

¹⁷ Nulu jaura pungani Juda kanani, ja tanangu Godandru japali, ngankamalina wonti, ja jurborini pirini ditji pratjanani tanangu, tana jerra wokarana wonti.

¹⁸ Palpali epicuräa ja stoika kana kirieli nunkangunto jatamalina wonti; ja palpa jatana wonti: „Mina naupini jatajatanietja jertapateriai jatala?“ Palpa nguru: „Ngaiani ngundrai, nulia kaukaubanietja Goda pilkindru nganai;“ Ngangau nulu tanangu ngantjani jaura Jesungundru, ja tepi terkakanani, kaukaubana wonti.

¹⁹ Ja tanali nina patana wonti, ja nina Areopagani wapalkana wonti ja jatana wonti: „Ngaiani ngujamananto, mina ngujangujara naupini nganai, ninaia jundru kaukaubai?“

²⁰ Ngangau jundru ngaianingu talpani palpa tula wirilkai, ngaiani ngantjai milkila nganala, mina jenia nganai.“

²¹ Athenalali, ja tana tidnapalarali, naka ngamanani, wata pilki ngundrana wonti, a-ai, windri milingeru palpa marra jatala ja ngarala.

²² Paulus Areopagani terti terkana wonti ja jatana wonti: „Athenala worajai! Ngato najiai, jura pratjanani Goda worangundru japali nganai.

²³ Ngangau ngani palkingana warai, ja jurani poto kulikiri najina warai, ja ngato Altara kulno mankamankana warai, nunkangu dakani parai: «Nunkangupini Godani, nunkangu ngaiiani ko.» Ninapini, ninaia jura bulu ngujamanali wodarana ngamai, ngato jurangu kaukaubai.

²⁴ Nulupini Godali, Nulia mita maru, ja pratjana mina nunkangu mandrani, pantjimana wonti, Naupini pariwilpaia ja mitaia Kapara nganai, wata pungani ngamai, tana marali wotinala;

²⁵ Kana marali ninaia bakana wata ngamalkai, Nulia minakulno morla ngamalkananto, a-ai, Nulia muntali pratjanani tepi ja jaola ja warupoto jinkiai.

²⁶ Ja Nulia ngankana wonti, kulnuja kumandru kana wolara mita maruja mudlani ngamananto, ja Nulia miljaru talku ja wondiri ngopera kurana wonti, worderunutana ngamananto.

²⁷ Ngangau tanali Kapara wontinanto, tanali nina karakarananto ja mankamankananto; ngangau Nauja kantji wata worita nganai ngaiyanangu pratjanani.

²⁸ Ngangau nunkangupini ngaiiana tepiriai ja wirariai ja kantji nganai; worderu bakana jurani kurakuranietja palpa jatanala: «Ngaiiana nunkani nguja nganai.»

²⁹ Ngangau ngaiana Godaia nguja nganai, ngai-iana wata ngundrananto, Goda jeribaka nganai, marda maraljeni kara, marda buluni kara, mardani kara, mudlani kara, ninaia kana kirila ja mankani matja ngankana.

³⁰ Godali koja miljaru wata ngundrai, ja karari Nulia kana warupotuni paruparu jiri-jiribai madlentjandru karitjinanto;

³¹ Ngangau Nulia ditji kulno kurana wonti, nunkangupini Nulia mita maruni kalala jinkila nganai talkulali, kana kulnujeli, ninaia Nulia kurana wonti, ja pratjanani morlalu ngundrana kurai, Nulia ninaia narindru matja jiritjibana.“

³² Tanali narindru jiritjini matja ngarana, palpali ngirkibana wonti; palpa jatana wonti: „Ngaiani jidna jendrangundruja nakaldra morla ngarananto.“

³³ Jeruja Paulus tanangu tertindru wapana wonti.

³⁴ Kana palpa nunkangu wokarana wonti, ja morlalu ngundrana wonti: Tanangundru Areopagitala Dionysius, ja widla kulno, tala nankani Damaris, ja palpa pudlangunto.

18

¹ Ngadani Paulus Atheningundru danina wonti, ja Korinthungu wokarana wonti.

² Ja nulu Juda kana kulno mankamankana wonti, tala nunkani Aquilas, Pontungu matja dankana, nau kalkani Italiandru wokarana paraia, nunkani noali Priscilla jela, ngangau Claudiusulu Juda kana pratjanani jirijiribana

paraia Romangundru puntinanto; pudlangu nau wirina wonti.

³ Ja ngangau nau nunkani mangini nganana wonti, nau pudlangunto ngamana wonti ja ngankana wonti, ngangau pudla katipunga ngankanietja nganana wonti.

⁴ Sabbat ditji pratjanani nulu tanangu kaukaubana wonti, ja Juda kana ja Grieka kana karkarkana wonti.

⁵ Silas ja Timotheus Macedoniandru matja ngarina, Jaolali Paulus patana wonti, Juda kanani jiglerali morlalu kurala, Jesus nganai Christus.

⁶ Tana delkinani ja ngirkibanani, nulu kati nunkani kantikantina wonti ja tanangu jatana wonti: „Kumari jurani jurangu mangatandrani wokaraiatimai! matja kulirkana ngani kararindru kana koni wapai.“

⁷ Ja nau nakandru wapana wonti, ja kana kulnuja pungani wirina wonti, tala nunkani Titus Justus, nau Godandru japali nganana wonti, ja nunkani punga jaura pungani karakara parana wonti.

⁸ Jaura pungaia kaparali, Krispus, Kaparani morlalu ngundrana wonti, nunkani pungan-tali jela; ja Korinthala marapujeli nina matja ngarana, tana morlalu ngundrana wonti, ja multibanila manina wonti.

⁹ Kapara tinkani Paulungu mudlamalkali jatana wonti: „Wata japali nganau, a-ai, kaukaubau, ja wata ngapuriau!

¹⁰ Ngangau ngani jinkangunto nganai, ja wata kulnujeli jidna patananto, jinkangu madlentji

ngankala; ngangau ngato kana wolara nunkan-gupini ngurani ngamalkai.“

¹¹ Nau naka kilpawoldra kulno ja pira mara wora ja kulno ngamana wonti, ja nulu tanangu Godaia jaura ngujangujara jinkina wonti.

¹² Gallion Achajaia kapakapara ngananani, Juda kana kulnukulnuni Paulungu tiriterkakana wonti, ja nina kalala pirini wapalkana wonti,

¹³ Ja jatana wonti: „Nulupini kana worana karkarkai Godangu wodatarana ngamananto, mina jirijiribani jaurani delkiai.“

¹⁴ Paulus jertapaterinani mana wilparila, Gallion Juda kanani jatana wonti: „Jenia ngirkibani ngananani kara, kankuja ngankani madlentji jeri kara, Juda kana worajai! ngato jurana talku ngarananto.

¹⁵ Jenia tirijakalkijiribamalini ngananani ngujangujarandru ja talandru ja jurani jirijiribani jaurandru, jura munta najinanto; ngato wata ngantjai jeniandru kalala jinkinietja nganala.“

¹⁶ Ja nulu tanana kalala pirindru narrana wonti.

¹⁷ Grieka kana pratjanali Sosthenes jaura pun-gaia kapara patana wonti, ja nina nandrana wonti kalala piria mudlani; ja Gallioningu jenia jeribaka nganana wonti.

¹⁸ Paulus miljaru palpa morla naka matja ngamana, nau ngatatandru danina wonti, ja Syriaia pararana wonti, ja nunkangunto Priscilla ja Aquilas; ja nulu Kenchreangu para nunkani wokaribana wonti, ngangau nulu talpadakani ngamalkana wonti.

19 Nau Ephesungu wokarana wonti, ja pudlana naka worarana wonti; nau munta jaura pungani wirina wonti, ja Juda kanani ngankamalina wonti.

20 Tana nunkangu ngatjina wonti, nau tanangu morla ngamananto; ja nau wata jertapaterina wonti.

21 A-ai, nau tanangundru danina wonti ja jatana wonti: „Ngani kantji nunkangupini ditji pirnani, nau karakara, Jerusalemingu ngamananto; nakaldra ngani jurangu tikala nganai, Goda jertapaterinani.“ Ja nau Ephesungundru puntina wonti.

22 Ja Cäsareangu wokarana wonti. Ja nau tarana wonti mili wolarani mandurini jaura jinkila, ja ngarina wonti Antiochiaia.

23 Ja nau naka miljaru palpa matja ngamana, nau wapana wonti, ja Galatia mitani ja Phrygiani palkingana wonti, ja mili pratjana ngurunguru ngankana wonti.

24 Juda kana kulno, tala nunkani Apollo, Alexandrini matja dankana, Ephesingu wokarana wonti, nau kana tali tjanka ja Godaia jaurani ngurunguru nganana wonti.

25 Nulupini Kaparaia paltuni ngujangujara manina wonti, ja nulu Jaolali manamirieli kaukaubana wonti, ja nulu jiglerali Jesungundru ngujangujara jinkina wonti, ja nulu windri Johannini multibanilandru ngujamana wonti.

26 Ja nulupini wonina wonti manubakujeli jaura pungani kaukaukala. Aquilasili ja Priscilali nina matja ngarana, pudlali nina patana

wonti, ja Godaia palto nunkangu morla talku mildiri ngankijiribana wonti.

²⁷ Nulu ngundranani Achajaia palkala, ngatatajeli mili wolarani dakana wonti, ja tanana kurukurubana wonti, tanali nina patananto; ja nau matja wokarana, nulu tanangu, tanali morlalu ngundrana wonti, murlali pirna marangkokana wonti;

²⁸ Ngangau ngurungurujeli nulu Juda kanali kantji kalalu ngankana wonti, ja Godaia jaurali wondrana wonti, Jesus nganai Christus.

19

¹ Jendranguta, Apollo Korinthungu ngananani, Paulus mita morla miri parana matja palkingana, Ephesungu wokarana wonti. Ja nulu naka mili palpa mankamankana wonti.

² Ja nau tanangu jatana wonti: „Jura Jaola kulikiri jendranguta maninala, jura morlalu ngundranala?“ Tana nunkangu jatana wonti: „Ngaiani wata pota kulno ngarana, Jaola kulikiri nganai.“

³ Ja nau tanangu jatana wonti: „Minani jura multibanila maninala?“ Tana nunkangu jatana wonti: „Johannini multibanilani.“

⁴ Paulus jatana wonti: „Johannili morlalu madlentjandru karitjinaia multibanilali multibana wonti, ja kana wolarani jatana wonti, tanali morlalu ngundrananto nunkangu, nau nunkangu ngadani wokarananto, jenia Jesus nganai, Nauja Christus.“

⁵ Tanali jenia matja ngarana, tanali multibanila manina wonti Kaparaia Jesuni talani.

⁶ Ja Paulus tanangu mara kuraterinani, Jaola kulikiri tanangu ngarina wonti, ja tanali talieli kaukaubana wonti, ja talpadakana wonti.

⁷ Ja tana pratjana materi marapratjana ja mandru kara nganana wonti.

⁸ Nau jaura pungani wirinani, nulu manubakujeli pira parkuluwirdi kaukaubana wonti, ja tanangu Godaia mililandru ngankamalina wonti, ja ngujangujara jinkina wonti.

⁹ Ngangau palpa ngurunguru ngankaterina wonti, ja wata morlalu ngundrana wonti, a-ai, kana wolarai mudlani paltundru madlentji kaukaubana wonti, nau tanangundru puntina kurana wonti, ja nulu mili mulkana wonti, ja ditji pratjanani Tyrannoni jaura pungani ngankamalina wonti.

¹⁰ Jenia pantjina wonti kilpawoldra mandruwirdi, jeruja pratjanali, tana Asiani ngamana wonti, Kaparaia Jesuni jaura ngarana wonti, Juda kanali ja Grieka kanali.

¹¹ Ja Godali wata waka ngurula ngankana wonti Paululu marali.

¹² Jeruja tanali kana muntjani kangukati ja kapakati nunkani talandru kurana wonti, ja muntjali tanana worarana wonti, ja kutji madlentji wora tanangundru dunkana wonti.

¹³ Palpa Juda kanali, tana kunki wirarina wonti, wontjana wonti, Kaparaia Jesuni tala kanani kutjintani karkala, tana jatana wonti: „Ngaiani jurana jirijiribai Jesungu, ninaia Paululu kaukaubai.“

14 Juda kana Priesta pirnaia Skevani ngata-mura palpa nganana wonti, mara wora ja mandru, tanali jenia ngankana wonti.

15 Kutji madlentjali kalabana wonti ja jatana wonti: „Ninaia Jesus ngato ngujamai, ja Paulus ngato milkila; mina kana jura nganai?“

16 Ja nau kana, nunkangu kutji madlentji nganana wonti, tanangu kulkungana wonti, ja tanangundru mandru kalalu ngankana wonti, ja nankana wonti, jeruja pudla balu ja tapanto nunkangupini pungandru kutingana wonti.

17 Jenia pratjanali ngujamana wonti, tana Ephesungu ngamana wonti, Juda kanali ja Grieka kanali; ja tanana pratjana japa walpadakana wonti, ja Kaparaia Jesuni tala pirna pantjina wonti.

18 Ja tanangundru marapu wokarana wonti, tanali morlalu ngundrana wonti, ja tinkari dikana wonti ja kaukaubana wonti, mina tanali ngankana wonti.

19 Ja marapujeli tanangundru, tanali kunkia ngankani ngankana wonti, dakani jaura pratjana mapana wonti, ja kana pratjanaia mudlani tanana tarana wonti; ja tanali kalala tanangundru wintamana wonti ja mankamankana wonti, tana kalala 50,000 mardatandra bulu nganana wonti.

20 Jeruja Kaparaia jaura ngurungurujeli punkana wonti, ja ngurunguru pantjina wonti:

21 Jenia matja mudana, Paululu jaolali ngundrana wonti Macedoniani ja Achajani palkingana Jerusalemia palkala, ja jatana wonti:

„Ngani naka matja ngamana, ngato bakana Roma najinanto.“

²² Nulu Macedoniaia tanangundru mandru jinpana wonti, tana mili nunkani nganana wonti, Timotheus ja Erastus; nau munta miljaru palpa Asiani ngamantina wonti.

²³ Jendranguta patijiritjini wata waka pantjina wonti nunkanipini paltundru.

²⁴ Ngangau kulnujeli, tala nunkani Demetrius, marda bulu ngankanietja kulno, nulu Artemisini punga marda bulundru ngankana wonti; nulu ngankanietja worangu wata kalala ngalje jinkina wonti.

²⁵ Tananapini nulu karkana mapana wonti, ja tanangu, nunkangupini manginani jela ngankana wonti, jatana wonti: „Materi worajai! Jura milkila, ngaiani nunkangupini manginandru ngumu tepiriai;

²⁶ Ja jura najiai ja ngarai, wata windri Ephesungu, a-ai, bakana Asia maruni nulupini Paululu kana marapu karkarkai, ja tanani tjuru karitjimalkai ja jatai: «Jenia wata Goda nganai, marali matja ngankana.»

²⁷ Tanali wata windri ninapini potu waka ngankaiati, a-ai, tanali bakana Artemisini Goda pirnaia punga panila ngundraiati; bakana jenia wokaraiati, nankani pirnala mudaiati, nina Asia marujeli ja mita marujeli pirna ngundrai.“

²⁸ Tanali jenia matja ngarana, tana tiri pirna pantjina wonti, ja maritjina wonti ja jatana wonti: „Ephesusala Artemis pirna nganai.“

²⁹ Ja ngura pratjana tjautjau manamiri pantjina wonti, ja tana pratjana wondrani pungaia

mindrina wonti, ja Gajus ja Aristarchus Macedoniandru, pudla Paulungu jela wonta wapani, parumana mindrilkana wonti.

³⁰ Paulus jertapaterinani kana wolarani wirila, milieli nina ngandrawalkana wonti.

³¹ Bakana Asia kapara palpali, tana nunkani kamaneli nganana wonti, nunkangu jinpana wonti, ja nunkangu ngatjina wonti, nau wata wondrani pungani wapananto.

³² Palpa jenia maritjina wonti, ja palpa jeruja; ngangau jurborinala tjautjau nganana wonti, ja marapu mangapunko nganana wonti, minani tana mapamalina warai.

³³ Kana wolarali Alexander tertabana wonti, ngangau Juda kanali nina tirimalkana wonti; Alexander marali malka jinkina wonti, ja jertapaterina wonti kana wolarani jaura jinkila.

³⁴ Tanali matja ngujamana, nau Juda kana nganai, tanangundru pratjanandru ngaijala kulno pantjina wonti, jeruja tana ditji karitjini pota mandruwirdi maritjina wonti: „Ephesala Artemis pirna nganai!“

³⁵ Nguraia dakaniemtjali kana wolara dau-dauana wonti ja jatana wonti: „Jura materi Ephesulala worajai! Worana kana wata milkila, Ephesulala ngura Artemisini pungu, ja mudla pariwilpandru matja purina, ngamalkanietja nganai?“

³⁶ Ngangau jenia tjakakani panini parai, jura ngapurinanto, ja panila ngundrana panini ngankananto.

³⁷ Jura pudlanapini materi ninkidani wapalkana warai, pudla wata Godaia pungai

watawatali maninietja nganai, ja wata jurani Goda ngirkibai.

³⁸ Demetriulu ja ngankanietjali nunkangunto kulnuni ngulku ngamalkanani, jeruja kalala ditji parai, ja najinajibanietja nganai, tana ngulkuterkijiribamalinanto.

³⁹ Jura ngantjai minakulnuni ngankamalila, jeruja jenia ngura kana wolara jurborini talkuni pantjinanto.

⁴⁰ Ngangau tanali ngaianangu nunkangupini ditjindru ngulkuterkaiati patijiritjibanandru, ngangau wata poto parai, nunkangundru ngaiana talku ngankaterinanto, nunkangupini patijiritjinandru.“

⁴¹ Ja nau jenia matja jatana, nulu kana wolara jinpana wonti.

20

¹ Naupini patijiritjini matja mudana, Paululu mili wolara karkana wonti, ja tanana ngurungutana wonti, ja dunkana wonti Macedoniaia palkala.

² Nau tananapini mita matja palkinganani, ja tanana jaura marapujeli matja kurukurubanani, nau Grieka mitani wokarana wonti.

³ Nau naka pira parkulu matja ngamana, ja ngangau Juda kanali manungana wonti nunkangu, nau jertapaterinani Syriaia pararala, nau manu wokarina wonti Macedoniaia tikala.

⁴ Nunkangu jela palkana wonti Asianilu Sopater Pyrrhusuni ngatamura Beröandru; Aristarchus ja Sekundus Thessalonichundru;

ja Gajus Derbendru, ja Timotheus; Tychikus ja Trophimus Asiandru.

⁵ Tanapini ngopera wapana wonti, ja ngalingu Troasangu kalkana wonti.

⁶ Ngali pulkurutjeribanibukapani ditjini ngadani Philippindru pararana wonti, ja tanangu Troasangu wokarana wonti ditji mara worani; naka ngaiani ditji mara wora ja mandru ngamana wonti.

⁷ Godaia ditjini mili wolara matja jurborina buka wokaribala, Paululu tanangu kaubaubana wonti, ngangau nulu ngundrana wonti ditji kulnuni palkala, ja nulu tinka tertielu jaura jinkina wonti.

⁸ Praitji marapu punga pirini miri nganana wonti, woderi tana jurborina wonti.

⁹ Teri kulno, tala nunkani Eutichus, milkiwilpani ngamana wonti, ja nina muka pirnali patana wonti, ngangau Paulusulu wirti jaura kaukaubana wonti, ja nau muka pirna jindina wonti, ja nau piri parkulu mirindru purina ngarina wonti, ja tanali nina nari patana wonti.

¹⁰ Paulus ngarina wonti, ja nunkangu wora-terina wonti, ja nina munamana wonti ja jatana wonti: „Wata maritjianau, ngangau nauja mungara nunkangu nganai.“

¹¹ Nau tarana tikana wonti, ja buka wokaribana wonti ja tajina wonti, ja nulu tanangu marapu nguramarani kuparajelu kaukaubana wonti, ja jeruja nau palkana wonti.

¹² Tanali nina teri tepi wokaralkana wonti, ja ngalkalkani pirna manina wonti.

13 Ngaiani ngopera botani wirina wonti, ja Assonia pararana wonti, woderi ngaiani jertapaterina wonti Paulus patala, ngangau nulu jeruja jirijiribana wonti, ngangau nulu ngantjana wonti tidnali wapala.

14 Nau Assongu ngaianingu matja mandurina, ngaiani nina patana wonti ja Mitylenengu wokarana wonti.

15 Ngaiani nakandru matja pararana, ngaiani ditji kulnuni Chionkari wokarana wonti; ja ditji kulnuni ngaiani Samoni wokarana wonti, ja ngaiani Trogylliongu palpa matja ngamana, ngaiani ditji kulnuni Miletingu wokarana wonti.

16 Paululu ngundrana wonti Ephesungu palkingana, ngangau nulu wata ditji tintananto Asiani, a-ai, nau nururina wonti, jenia nunkangu pantjinanto, Jaolaia ditji pirnani Jerusalemingu ngamala.

17 Miletungundru nulu Ephesungu jinpana wonti, ja mili wolaraia kapara karkana wonti.

18 Tana nunkangu matja wokarana, nau tanangu jatana wonti: „Jura milkila, ditji ngoperandru, ngani Asiani matja wokarana, worderu ngani jurangu milingeru nganana wonti;

19 Ja Kaparaia mili nganana wonti wakawaka ngundraterinali ja milkigildi marapujeli, jenia ngakangu pantjina wonti Juda kanandru, tana ngakangu tirikaripaterina wonti;

20 Worderu ngani panila kurukurumalkana wonti nunkangundru, mina ngumu nganai, jenia jurangu wata kaukaubananto, ja jurangu ngujan-gujara jinkinanto tinkari ja punga pilki ja pilkini;

²¹ Ja tinkari ngankana wonti Juda kanani ja Grieka kanani madlentjandru karitjila Godani, ja morlalu ngundrala Kaparani ngaiananani Jesungu Christungu.

²² Ja mai! Ngani Jaolali dupudupu Jerusalemia palkaila, mangapunkujeli mina ngakangu naka mandurila nganai;

²³ Windri Jaola kulikirieli ngura pratjanani ngakangu morlalu tinkari ngankai ja jatai: Dupudupu ja ketjaketjana ngakangu naka kalkateriai.

²⁴ Jenia pratjana ngato panila ngundrai, ja bakana ngani mungara ngani wata pirna ngundrateriai; ngangau ngato mindrini ngakani mankinali mudananto, ja ngamalkijiribani, ninaia ngato Kapara Jesundru maninala, ngantjani jaura Godaia manjulandru morlalu tinkari ngankala.

²⁵ Ja mai, karari ngani milkila, ngana mudla jura wata morla najila nganai, jura pratjanali tanangu ngani wirarinani Godaia mililandru kaukaubana.

²⁶ Jendrangundruja ngato jurangu karari ditjini tinkari ngankai, ngani kulikiri nganai pratjanaia kumarandru.

²⁷ Ngangau ngato jurangu panila kurukurumalkana warai, ngato jurangu Godaia jertapaterina pratjana wata kaukaubananto.

²⁸ Munta ngamalkaterianau, ja ngami pratjana ngamalkanau, tanangupini Jaola kulikirieli jurana kurana warai najinajibanietja kapara nganala Godaia mili wolara ngamalkala, tanana Nulia mamana wonti kumarali nunkanali.

29 Ngangau ngani milkila, ngakani wapanani ngadani pandipandi tiri jurangu wirila nganai, tanali ngamini wata manju nganala nganai.

30 Bakana jurangundru terti materi terkakala nganai, tanali tjautjau jatala nganai, ja mili tanangu ngadani karkarkala nganai.

31 Jendrangundruja tepi ngamanau, ja ngundranau ngato kilpawoldra parkuluwirdi tinkani ja ditjini wata mudana warai, jurana pratjana milkigildieli kurukurubala.

32 Ja karari, ngatata ngantjalu, ngato jurana Godangu ja nunkanaia murlaia jaurani kurala wapaia, Nauja ngurunguru nganai jurana wotila, ja jurangu maratunka jinkila nganai kulikirini pratjanani jela.

33 Marda bulu, marda maralje, kati kara, ngato wata kulnundru ngatjina warai.

34 Jura muntali ngujamai, ngakanaia ja ngakanaia wonta ngamalkijiribanandru pudlali marali mili nganana warai.

35 Pratjanani ngato jurangu wondrana warai, kanali jeruka ngankananto, ja wangiwangini marangokananto, ja Kaparaia Jesuni jaura ngundrananto, ngangau Nauja munta jatana wonti: Jinkina morla murlali pirna nganai maninani.“

36 Ja nau jenia matja jatana, nau pantjaterkana ngarina wonti, ja tanangu pratjanani jela ngatjina wonti.

37 Jindrini marapu tanangunto pratjanani nganana wonti; ja tana Paulungu munkamalina wonti, ja nina manatapana wonti.

³⁸ Morla ngaurongauro tana pantjina wonti nunkangupini jaurandru, nina nau jatana wonti, tanali nina mudla wata morla najinanto. Ja tana nunkangu jela botaia wapana wonti.

21

¹ Jendranguta ngaiana pararanani, ja ngaiana tanangundru matja delkiterina, ngaiana nururingana Kosuni wokarana wonti, ja ditji kulnuni Rhoduni, ja nakandru Patarani.

² Ja ngaiana bota kulno matja mankamankana, nau Phönicieni pararanani, ngaiana nunkangu wirina wonti ja tirimalkana wonti.

³ Ngaiana Cypern matja najina, ngaiana nina worangantjueli worarana wonti ja Syriankaria pararana wonti ja Tyrungu banbana wonti; ngangau naka botali poto nunkani worajiribananto.

⁴ Ja ngaiana mili matja mankamankana, ngaiana ditji mara wora ja mandru naka ngamana wonti; ja tanalipini Paulungu Jaolali kulikirieli jatana wonti, nau wata Jerusalemia tarananto.

⁵ Ngaiana tananapini ditji naka matja ngamana, ngaiana dunkana wonti ja palkana wonti, ja tana pratjana widlani ja kupani jela ngianangunto ngura tidnantaia wapana wonti, ja ngaiana dirkalani pantjaterkana ngarina wonti ja ngatjina wonti.

⁶ Ja ngaiana matja danidanilkijiribamalina, ngaiana botani wirina wonti, ja tana pungai tikana kurana wonti.

⁷ Ngaiana palkana matja mudana, ngaiana Tyrundru Ptolomaiungu wokarana wonti, ja

ngatatani mandurini jaura jinkina wonti, ja ditji kulno tanangu jela ngamana wonti.

⁸ Ditji kulnuni ngaiana dunkana kurana wonti, ja Casareangu wokarana wonti; ja ngaiana Philippuni ngantjani jaura kaukaubanietjaia pungani wokarana wonti, nau mara wora ja mandrundru kulno nganana wonti, ja nunkangunto ngamana wonti.

⁹ Nulupini ngatamura mankara mandru ja mandru ngamalkana wonti, tana mankara mantaka nganana wonti, tana talpadakana wonti.

¹⁰ Ngaiana ditji palpa naka matja ngamana, Propheta kulno Judaiandru ngarina wonti, tala nunkani Agabus.

¹¹ Nau ngaianangu wokarana wonti, ja Pauluni dala mantamanta patana wonti, ja munta mara ja tidna workamantraterina wonti, ja jatana wonti: „Jeruja Jaola kulikiri jatai: Ninaia materi, nunkangu naupini dala mantamanta nganai, ninaia Juda kana jeruja workamandrala nganai Jerusalemingu, ja ninaia kana koja marani ngulkujeli jinkila nganai.“

¹² Ngaiana jenia matja ngarana, ngaiani ja bakana tanapini ngurala nunkangu ngatjina wonti, nau wata Jerusalemia tarananto.

¹³ Paululu kalabana wonti: „Mina jura ngankai, ngangau jura jindraia ja ngana ngara wokaribai? Ngani matja ngankingaterina jinkiterila, wata windri workamantranani, a-ai, bakana palinani Jerusalemingu Kaparaia Jesuni talandru.“

14 Ngangau nau milingeru tintjaterinani, ngai-
iani ngapurina wonti ja jatana wonti: „Kaparaia
jertapaterina pantjiatimai!“

15 Tanangupini ditjini ngadani ngaiana judu-
judu pratjana ngankingana wonti ja Jerusalemia
tarana wonti.

16 Ngaianangu jela bakana mili palpa
Cäsareandru wapana wonti, ja tanali ngaianana
materi kulnuni, tala nunkani Mnason
Cyperndru, wapalkana wonti, nau mili pinaru
nganana wonti, nunkangu ngaiana tidnapalara
ngamananto.

17 Ngaiana Jerusalemingu matja wokarana,
ngatatajeli ngaianana mankinali patana wonti.

18 Ditji kulnuni Paulus ngaianangu jela
Jakobungu wirina wonti, ja pinaru wora
nakanika mapaterina wonti.

19 Ja nulu tanangu mandurini jaura matja
jinkina, nau tidna warapaterina wonti mina
Godali kana koni ngankana warai nunkani nga-
malkijiribanilali.

20 Tanali jenia matja ngarana, tanali Kapara
jurakokana wonti, ja tanali nunkangu jatana
wonti: „Jundru najiai, ngatatajai! worderuntja
1000 Juda kanali morlalu ngundrala wapaia; ja
tana pratjana manabakapirna nganai jirijiribani
jauraia.

21 Tanali kaukaubani jaura jinkangundru
ngarana warai, jundru Juda kana pratjanani,
tana kana koni terti ngamai, ngujangujara
jinkiai, tanali Mose worarananto, ja jatai:
Tanali tanani kupa wata karuwali ngankananto,

bakana wata mangini warula jeribaka wirarianto.

²² Mina karari? Kana wolara kantji jurborianto, ngangau tanali ngarala nganai jidni matja wokarana.

²³ Jenia ngankamai, mina ngaiani jinkangu jatai. Ngaianingu terti materi mandru ja mandru nganai, tanali talpadakani tanangu ngamalkai;

²⁴ Tananapini jinkangu maniau, jinkangu jela kulirkananto, ja kalala tanangundru jinkiau, tanali para wokaribanto; ja pratjanali najila nganai, jenia baku nganai, mina tanali jinkangundru kaukaubana warai, a-ai, jidni bakana jirijiribani jauraia ngamalkijiribanietja ngamai.

²⁵ Tana kana koni morlalu ngundrala wapaia, ngaiani jirijiribani jaura jinpana wonti, ja morlalu kurana wonti, tana ngamalkaterianto muramura poto ngumu jinkinandru ja kumarandru ja ngurlini ngantindru ja palakantjindru.“

²⁶ Ngadani Paululu tanana materi nunkangu manina wonti, ja ditji kulnuni tanali nina tanangu jela matja kulirkana, nau Godaia pungani wirina wonti ja wondrana wonti, tanali kulikiri ngankani ditji morlalu ngamalkana warai, tanali tanangu pratjanandru poto ngumu jinkinantulu.

²⁷ Tanali ditji mara wora ja mandru ngampu mudanani, Juda kanali Asiandru nina Godaia pungani najinani, tanali kana wolara patijiritjibana wonti, ja nunkangu mara kurana wonti,

²⁸ Ja maritjina wonti: „Jura Israel materi worajai, marangokanau! Naupini nau kana

nganai, nulia kana wolarani ja jirijiribani jaurani ja nunkangupini pirini paruparu pratjanani delkini ngujangujara jinkiai; ja nulia bakana Grieka kana Godaia pungani wirilkana warai, ja ninapini piri kulikiri murumuru ngankana warai.“

²⁹ Ngangau tanali ngopera Trophimus Ephesala nunkangu jela ngurani najila wiri ja ngundrala wiri, Paululu nina Godaia pungani wirilkana warai.

³⁰ Ja ngurala warupoto patijiritjina wonti, ja kana wolara jurborina wonti; ja tanali Paulus patana wonti, ja nina Godaia pungandru parumana tarana wonti, ja nurujeli tanali mana nguru ngankana wonti.

³¹ Tanali wontina wonti nina nari ngankala; naupini kaukaubani jaura juljaia kaparani tarana wonti, Jerusalemala warupoto patijiritjina warai.

³² Nulu nurujeli julja worana ja kapakapara manina wonti, ja tanangu mindrina ngarina wonti. Tanali julja kapara ja julja wolara matja najina, tanali mudana wonti Paulus nandrala.

³³ Ngadani juljaia kapara karakararina wonti ja jirijiribana wonti nina patananto, ja jirijiribana wonti nina kanjangari mandrujeli workamandrala; ja nulu jakalkana wonti worana nauja nganai, ja mina nulia ngankana warai.

³⁴ Kana wolarandru palpa jeruja maritjina wonti ja palpa jeruja. Ngangau nau ngandandrina wonti jaura morlalu ngujamala maritjinandru, nulu jirijiribana wonti, nina julja wolaraiia pirini taralkala.

³⁵ Nau tidnaia katinani matja wokarana, juljali nina mandrananto kana wolaraiia ngurulandru.

³⁶ Ngangau kana wolara karipaterina wonti ja maritjina wonti: „Ninaia teribau!“

³⁷ Ja tanali Paulus juljaia pirini wirilkanani, nau juljaia kaparani jatana wonti: „Jundru ngakangu manuni kurai jinkangu palpa jatala?“ Nau jatana wonti: „Jundru Grieka jaura nguja-mai?“

³⁸ Jidni wata naupini Egyptala ngani, nulu kalkani patijiritjibani ngankana paraia, ja tanana kana 4000 nari nandranietja pitarani dunkalkana paraia?“

³⁹ Paulus jatana wonti: „Ngani Juda kana nganai, Tarsusala, Ciliciani ngura wata wakawakaia kana, ngato jinkangu ngatjiai, ngakangu manuni kurau kana wolarani kaukaubala.“

⁴⁰ Nulu nunkangu matja manuni kurana warai, Paulus tidnaia katinani terkakana wonti, ja kana wolarani malka jinkina wonti; ja matja dalpura pantjinani, nulu tanangu Juda kana talini kaukaubana wonti ja jatana wonti:

22

¹ „Ngatata ja ngaperi worajai, ngakani kaukaubaterini jaura jurangu karari ngaranimarau!“

² Tanali ngaranani, nulu tanangu Juda kana talini kaukaubanani, tana morla dalpura nganana wonti. Ja nau jatana wonti:

³ „Ngani Juda kana nganai, Tarsungu Ciliciani matja dankana, ja tanali ngakangu

nunkangupini ngurani Gamalieli tidnani pirna ngankana wonti, ja ngurungurulali ngato ngaperaiia jirijiribani jaurani ngujangujara maninala, ja ngani Godangu manabakapirna nganana wonti jurangu pratjanani karari jeribaka;

⁴ Ja ngani ninapini palto tirikaripaterina wonti narielu, ja ngato materi ja widla dupudupu ngankana wonti, ja tanana kanjangari pungani ngulkujeli jinkina wonti,

⁵ Worderu ngakangu bakana Priesta pirnali ja pinaru worali pratjanali tinkari ngankai, tanangundru ngato bakana dakani jaura manina wonti ngatataia, ja Damaskuja palkana wonti, bakana tanana, naka ngamanani, dupudupu Jerusalemia wapalkala kalalaia.

⁶ Jendranguta ngani palkanani, ja Damaskungu karakara wokaranani, todani nurujeli ngakangu pariwilpandru praitji mintjina karitjina wonti.

⁷ Ja ngani mitani purina ngarina wonti, ja ngaiala kulno ngakangu jatanani ngarana wonti: «Saulujai, Saulujai, minandru jidni ngakangu tirikaripaterila wapaia?»

⁸ Ngato kalabana wonti: Worana jidni nganai Kaparajai? Ja Nauja ngakangu jatana wonti: Ngani Jesus Nazaretala nganai, nunkangu jidni tirikaripaterila wapaia.

⁹ Tana ngakangunto nganana, praitji najina wonti, ja japali pirna pantjina wonti; ja nunkani ngaiala, nulungali ngankamalinani, tanali wata ngarana wonti.

10 Ngani jatana wonti: Mina ngato ngankananto Kaparajai? Kapara ngakangu jatana wonti: Terkala taramai, ja Damaskuja wapau, naka tanali jinkangu pratjana kaukaubala nganai, mina jinkangu kurana parana ngankananto.

11 Ngangau ngani ngandandinani najila nunkanaia praitjaia mintjinandru, kamanelieli ngakanali ngana marali wapalkana wonti, ja jeruja ngani Damaskungu wokarana wonti.

12 Ananias kulno, nau Godaia jirijiribani jau-randru japali, nunkangu Juda kana pratjanali naka ngamanali pirna ngundrana wonti,

13 Nau ngakangu wokarana wonti, ja ngakangu karakararina wonti ja jatana wonti: Ngatata Saulujai, najina tarau! ja nunkangupini ditjini ngato nunkangu najina tarana wonti.

14 Nau jatana wonti: Ngaiananaia ngaperaia Godali jidna ngopera kurana wonti, jidni jertapaterini nunkani ngujamananto, ja ninaia Talkupirna najinanto, ja ngaijala nunkani nunkani manandru ngarananto.

15 Ngangau jidni tinkari ngankanietja nganala nganai nunkangu, kanani warupotuni, nunkangundru, mina jundru najina warai ja ngarana warai.

16 Ja karari, minandru jundru ngujawakai? Terkala tarau, ja multibanila madlentjandru kulirkala maniau, ja Kaparaia tala karkau!

17 Jendranguta ngani Jerusalemia matja tikana, ja ngani Godaia pungani ngatjinani, ngani ngaramarlarina wonti.

¹⁸ Ja ngato ninaia najina wonti, Nauja ngakangu jatanani: Mindriau, ja nurujeli Jerusalemingundru puntiau, ngangau tanali jinkani tinkari ngankani ngakangundru wata patala nganai.

¹⁹ Ja ngani jatana wonti: Kaparajai, tana munta milkila, ngato tanana, jinkangu morlalu ngundrana, jaura pungani wirrieli mandrana wonti, ja kanjangari pungani widmana wonti.

²⁰ Ja jendranguta Stephanani jinkanaia tinkari ngankanietjaia kumari matja ngakana, bakana ngani munta naka terkana wonti, ja nunkani nari ngantjana wonti, ja tanani kati ngamalkiribamalina wonti, tanali nina nari ngankana wonti.

²¹ Ja Nauja jatana wonti ngakangu: «Wapau, ngangau ngato jidna kana koni jinpala nganai.»“

²² Tanali nina ngarana wonti nunkangupini jauranilu, ja tana ngaijala tanani miririna wonti ja jatana wonti: „Ninapini mitandru teribanau, ngangau jenia wata talku nganai, nauja tepi ngamananto!“

²³ Tana maritjinani, ja tanani kati woraranani, ja puturu miri teribanani,

²⁴ Jendranguta juljaia kaparali jirijiribana wonti, tanali nina juljaia pirini wapalkananto, ja jatana wonti, tanali nina wirrieli nandranali jakalkananto, ngangau nulu ngujamananto, minandru tana nunkangundru jenia miritja ngankai.

²⁵ Tanali nina ngutana ngurakatibinani wirria, Paulus nunkangu juljaia kapakaparani, nau karakara terkanani jatana wonti: „Jenia jurangu

manuni kurala wapaia, kana kulno, nau Romala nganai, kalala kurani panini nandralla?“

²⁶ Juljaia kapakaparali jenia matja ngarana, nau juljaia kaparani wapana wonti ja nunkangu kaukaubana wonti ja jatana wonti: „Mina jundru ngundrai ngankala? Naupini kana Romala nganai.“

²⁷ Juljaia kapara karakararina wonti ja nunkangu jatana wonti: „Jatau ngakangu, jidni Romala?“ Nau jatana wonti: „Kau.“

²⁸ Juljaia kaparali kalabana wonti: „Ngato kalala pirnali ninata ngurala burungankanala“. Paulus jatana wonti: „Ngani bakana Romala dankana wonti.“

²⁹ Nurujeli tanali nina worarana wonti, tanali nina jakalkananto; ja juljaia kapara japali pantjina wonti, nulu matja ngarana, nau Romala nganai, ja ngangau nulu nina dupupu ngankana wonti.

³⁰ Ditji kulnuni nulu ngantjana wonti morlalu ngujamala, minandru Juda kanali nunkangu ngulkuterkala wiri, ja nulu nina dukarana wonti ja jirijiribana wonti, Priesta pirna ja kapara pratjana jurborinanto; ja nulu Paulus ngarilkana wonti, ja nina tanangu terkibana wonti.

23

¹ Paululu kapara pratjana ngurutalpna najina wonti ja jatana wonti: „Jura materi ja ngatata worajai, ngani ngara ngaijala ngumujeli Godani wirarina wonti nunkangupini ditjielu.“

² Ananias Priesta pirnali tanangu, tana nunkangu karakara terkanani, jirijiribana wonti, nina mana nandrala.

³ Paulus nunkangu jatana wonti: „Godali jidna nandrala nganai, jidna wiribani wontini! Jidni ngamai ngakangu jirijiribani jaurali kalala jinkila, ja jirijiribani jaura panini jundru jirijiribai ngana nandrananto?“

⁴ Tana naka terkana jatana wonti: „Godaia Priesta pirnani jidni madlentji jatai?“

⁵ Ja Paulus jatana wonti: „Ngatata worajai! Ngani ko nganana warai, naupini Priesta pirna nganai, ngangau dakanala parai: Jidni jinkani kana wolaraiia kaparani wata madlentji jatananto.“

⁶ Paululu ngujamana wonti, palpa tanangundru Pharisaiala ngananani, ja palpa Sadducaiala, nau kana kapara pratjanani terti maritjina wonti: „Materi ja ngatata worajai! Ngani Pharisaiala nganai, Pharisaialaia ngatamura; kalkanandru ja nari jiritjinandru ngani kalalaia terkai.“

⁷ Nau jenia matja jatana, Pharisaiala ja Sadducaiala jatamalina wonti, ja kana wolara tjelapalkaterina wonti.

⁸ Ngangau Sadducaiala jatai: Nari jiritjini ja angela ja jaola pani nganai; Pharisaialali jenia mandru kaukaubai.

⁹ Ja miritja pirna pantjina wonti, ja Pharisaiala jaura jinkinietja palpa terkana tarana wonti ja tjakakijiribamalina wonti ja jatana wonti: „Ngaiani wata madlentji nunkangupini kanani mankamankai; jaola kara angela kara nunkangu

ngankamalina warai, ngaiani ngandandariai Godani tirimalila.“

10 Patijiritjini morla pirna pantjinani, juljaia kapara japali pantjina wonti, tanali Paulus diadalkaiati, ja nulu jirijiribana wonti, julja wolara ngarinanto, nina tanangundru terti patananto, ja nina juljaia piria tikalkananto.

11 Ja tinkani Kapara nunkangu wokarana wonti ja jatana wonti: „Murlali nganau Paulujai, ngangau worderu jundru ngakangundru Jerusalemingu tinkari ngankala wiri, jeruja jundru bakana Romangu tinkari ngankananto.“

12 Matja ditjirina, Juda kana palpa mapaterina wonti, ja morlalu kurakijiribamalina wonti, wata tajila ja wata tapala, tanali Paulus nari nandralalu.

13 Tana morla nganana wonti marapratjana pota mandru ja mandruni, tanali jenia morlalu kurakijiribamalini ngankana wonti.

14 Tanapini Priesta pirnani ja pinarani wokarana wonti, ja jatana wonti: „Ngaiani kantji morlalu kurakijiribamalina warai panila wontjala, ngaiani Paulus nari nandralalu.

15 Jura karari juljaia kaparani ja kapara worangu kaukaubanau, nulu nina tankubana jurangu ngarilkananto, jeruja jeribaka, jura poto nunkani morla talku jertapateriai najinajibala; ngaiani ngankingaterina warai nina nari ngankala, morla ngopera nau jurangu karakararinani.“

16 Pauluni kakuja ngatatajeli tanani ngundrani ngaranani, nau wokarana wonti, ja julja

wolaraiia pirini wirina wonti, ja jenia Paulungu kaukaubana wonti.

¹⁷ Paululu juljaia kapakapara kulno karkana wonti ja jatana wonti: „Ninapini teri juljaia kaparani wapalkau, ngangau nulia minakulno ngamalkai nunkangu jatala.“

¹⁸ Nulu nina patana wonti, ja juljaia kaparani wapalkana wonti ja jatana wonti: „Paululu kangangarilali ngana karkana warai, ja ngakangu ngatjina warai, ninapini teri jinkangu wapalkananto, ngangau nulia minakulno ngamalkai jinkangu kaukaubala.“

¹⁹ Juljaia kaparali nina mara patana wonti, ja nina tjirimalkana wonti, ja nina jakalkana wonti: „Mina jundru ngamalkai ngakangu kaukaubala?“

²⁰ Nau jatana wonti: „Juda kana ngankamalina warai jinkangu ngatjina, jundru tankubana Paulus kapara worangu ngarilkananto, jeruja jeribaka, tanali nunkani poto morla talku najinajibananto.

²¹ Jundru tanangu wata morlalu ngundramai, ngangau materi morla marapratjana pota mandru ja mandruni nunkangu kalkaterila wapaia, tanali matja morlalu kurakijiribamalina warai wata tajila ja wata tapala, tanali nina nari ngankalalu: ja karari tana ngankingaterila wapaia, ja jinkani jaurani kalkaterila wapaia.“

²² Juljaia kaparali nina teri jinpana wonti, ja nunkangu jirijiribana wonti wata kulnuni jatala, mina jundru ngakangu kaukaubana warai.

²³ Ja nulu juljaia kapakapara mandru karkana wonti ja jatana wonti: „Julja 200

ngankingalumai, tana Cäsareaja palkananto, bakana dukaterinietja marapratjana pota mara wora ja mandru, ja kaltieli dakanietja 200 tinkani.

²⁴ Ja tanali bakana dukaterini nganti ngankingananto Paulus kurana tarala, ja tepi Felixingu mitaia kapakaparani wapalkala.“

²⁵ Ja nulu jaura dakana wonti, nulupini jaurali:

²⁶ „Klaudiulu Lysiali mitaia kapakaparani Felix ngumu pirnani mandurini jaura jinpai.

²⁷ Ninapini kana Juda kanali patala wiri, ja ninaia ngampu nari ngankala wiri, ninaia ngato dunkalkala wiri, ngani matja wirina julja wolarani jela, ngangau ngani ngarala wiri, nau Romala nganai.

²⁸ Ja ngangau ngato ngantjala wiri ngujamala, minandru tanali nunkangu ngulkuterkala wiri, ngato ninaia kapara pratjanani ngarilkala wiri.

²⁹ Ngato mankamankala wiri, tanali nunkangu tanani jirijiribani jauraia tirijakalkijiribamalinandru ngulkuterkala wiri, ja nunkangu ngulku pani parala wiri, nulia nari kara kanjangari kara kalala maninanto.

³⁰ Ngangau kulnujeli ngakangu kaukaubala wiri, Juda kana palpa nunkangu materani kalkaterinani, ngato ninaia nurujeli jinkangu jinpana warai, ja bakana ngulkuterkanietjani kaukaubana warai, tana jinkangu jatananto, mina tanali nunkangu ngamalkai. Ngumu tepiriau!“

³¹ Julja wolarali Paulus patana wonti, worderu nulu tanangu jirijiribana wonti; ja tanali nina tinkani Antipatringu wapalkana wonti.

³² Ditji kulnuni tanali dukaterinietja worarana wonti nunkangunto palkananto, ja tana julja wolaraia pirini tikana karitjina wonti.

³³ Tanapini Cäsareangu matja wokarana, ja dakani jaura mitaia kapakaparani matja jinkina, tanali Paulus nunkangu terkibana wonti.

³⁴ Mitaia kapakapara dakani jaura matja wara-pana, nulu jakalkana wonti, mina mita burundru nau nganai, ja nulu matja ngarana, nau Cilician-dru nganai,

³⁵ Nau jatana wonti: „Ngato jidnana talku jakajakalkala nganai, ngulkuterkanietja jinkani bakana ninkida ngananani.“ Ja nulu jirijiribana wonti, nina Herodini pungani ngamalkala.

24

¹ Ditji mara worani Priesta pirna Ananias pinarani jela ja jurajuralkijiribanietja Tertullus ngarina wonti, tanali Paulungundru mitaia kapakaparani ngulkuterkananto.

² Tanali nina matja karkana, Tertullulu ngulkuterkani jaura wonina wonti ja jatana wonti:

³ „Ngaiani jinkangundru murla pirna ngamalkai, ja tananapini kana wolara jinkani manujeli ngundranali ngamalkijiribani ngumu maniai, ja ngaiani jenia milingeru pirna jurakokanali ngundrai, Felix ngumu pirnajai!

⁴ Ngangau ngato jidna wata pirna jupananto, ngani jinkangu ngatjiai, jundru ngaianina ngalje ngarananto jinkani maltindru.

⁵ Ngaiani ninapini kana pirindi manka-mankana paraia, ja patijiritjibanietjaia mudlakutja, Juda kana pratjanani mita maruni ja Nazarenalaia ngujaja kapara,

⁶ Nulia bakana wontjala wiri Godaia punga murumuru ngankala; ninaia ngaiani patala wiri, ja ngantjala wiri, nunkangu ngaiananani jiri-jiribani jaurandru kalala jinkila.

⁷ Lysias juljaia kaparali terti wokarala wiri, ja ninaia ngurula pirnali ngaianingu marandru dunkalkala wiri.

⁸ Ja nulu nunkani ngulkuterkanietjani jirijirib-ala wiri, jinkangu wokaraterinanto; nunkangundru jundru muntali pratjana ngarala nganai, jundru nina wontjanani, minandru ngaiani nunkangu ngulkuterkala wapaia.“

⁹ Juda kanali bakana jenia kaukaubana wonti, ja jatana wonti, jenia morlalu nganai.

¹⁰ Paululu kalabana wonti, mitaia kapakaparali nunkangu marali matja malka jinkina nulu kaukaubananto: „Ngangau ngani milkila, jidni tanangupini kana wolarani kilpawoldra marapu kalala kuraniemta nganai, ngani murlali ngakangundru jurajuralkateriai.

¹¹ Jundru jenia jakalkananto, wata morla wirti ditji marapratjana ja mandruni nganai, ngani Jerusalemia tarana paraia ngatjila.

¹² Bakana tanalia ngana wata mankamankala wiri Godaia punganu kulnuni ngankamalinani kara, kana wolara patijiritjibanani kara, bakana wata jaura punga worani, bakana wata ngurani;

13 Tanaia bakana ngandandariai ngakangu morlalu kurala, minandru tanalia ngakangu karari ngulkuterkala wapaia.

14 Jenia ngato jinkangu morlalu dikai, ngani nunkangupini paltuni, nina tanalia dikai nguja pilki, ngani ngaperaia ngaiananaia Godani mili ngamai; ngangau ngato pratjana morlalu ngundrai, mina jirijiribani jaurani ja Propheta worani dakanala parai;

15 Ja ngato wolkarali kalkani ngamalkai Godani, ninaia bakana tanalia muntali ngamalkai, narindru jiritjini wokarala nganai, wata windri kana talkuni, a-ai, bakana tjikatjikani.

16 Jendrania ngato muntali jiglerali ngankai ngara ngaijala ngumu ngamalkala Godani ja kanani milingeru.

17 Kilpawoldra marapu matja mudana, ngani wokarana paraia kalumiltjamiltjarini potongakani kana wolarani jinkila, ja bakana potongumu.

18 Jendranguta (Priestali) ngana Godaia pungeni kilikiri ngankana parai, wata kana wolarani jela, ja bakana wata maritjinali, Juda kana palpali Asiandru ngana mankamankana paraia,

19 Tana jinkangu wokarananto ja ngakangu ngulkuterkananto, tanali ngakangu minakulnongamalkanani.

20 Tanali ninkida muntali kaukaubananto, mina madlentji tanali ngakangu mankamankala wiri, ngani kana kaparani terkanani,

21 Kalitakali nunkangupini jaura kulnundru kara, nina ngani maritjila wiri, ngani tanangu

terti terkanani: «Nari jiritjinandru ngani karari jurangundru kalalaia terkai.»“

²² Felixali jenia ngarana, nulu tanani potu karari worani patana wonti, ngangau nulu morla talku ngujamana wonti nunkangupini paltundru, ja nau jatana wonti: „Lysias juljaia kapara ngarinani, ngato jurani potu ngujamala nganai.“

²³ Ja nulu juljaia kaparani jirijiribana wonti, nulu Paulus ngamalkananto, nau manju ngamananto, ja wata nunkani kamaneli kulnujeli daudauananto nunkani mili nganala kara nunkangu wokarala kara.

²⁴ Ditji palpani ngadani Felix wokarana wonti, Drusilla noani nunkanani jela, nani Juda widla nganana wonti, ja nulu Paulus karkana wonti, ja nina Christungu morlalu ngundranandru ngarana wonti.

²⁵ Ja nulu talkulandru, ja ninta pirna ngamanandru, ja kalalandru, nau wokarala nganai, nunkangu kaukaubanani, Felix japali pantjina wonti ja kalabana wonti: „Karari wapau; ngato miljaru manju mankamankanani, ngato jidna nakaldra karkala nganai.“

²⁶ Nulu bakana kalkana wonti, Paululu nunkangu mardatandra jinkinanto, nulu nina kurakananto; jendrangundruja nulu nina bakana pota palpa karkana wonti, ja nunkangu ngankamalina wonti.

²⁷ Kilpawoldra mandruni Portius Festus Felixangu karipaterina wonti; ja ngangau Felix ngantjana wonti Juda kanandru jurakokani manila, nulu Paulus kanjangari pungani worani patana wonti.

25

¹ Festus mitaia kapakapara ngamala wonina, nau ditji parkulani Cäsareandru Jerusalemia tarana wonti.

² Priesta pirnali ja Juda kanaia kaparali nunkangu ngulkuterkana wonti Paulungundru, ja nina kurukurubana wonti,

³ Ja nunkangundru murla ngatjina wonti, nulu nina Jerusalemia karkananto, ngangau tanali ngundrana wonti, nina paltuni nari ngankala.

⁴ Festulu kalabana wonti: Ngato Paulus Cäsareangu ngamalkala nganai, ja ngani wolja nakanika tikala nganai.

⁵ „Jendrania“, nau jatana wonti, „kana pirna jurangundru ngakangunto jela ngarinnanto, ja madlentji kulno nunkangupini kanani ngananani, tana nunkangu ngulkuterkananto.“

⁶ Nau tanangu jela ditji palpa morla ditji marapatjani matja ngamana, nau Cäsareaja ngarina wonti, ja ditji kulnuni nau kalala pirini ngamana ngarina wonti, ja jirijiribana wonti Paulus wokaralkananto.

⁷ Nau matja wokarana, Juda kana, tana Jerusalemingundru matja ngarina, nina kapikapina terkana karitjina wonti, ja ngulku marapu ja pirna Paulungu wokaralkana wonti, ja tanali ngandandarina wonti jenia morlalu kurala,

⁸ Nau jurajuralkijiribaterinani: „Ngato wata Juda kanaia jirijiribani jaurani, ja wata Godaia pungani, ja wata mitaia kaparani madlentji ngankana warai.“

⁹ Festulu ngantjana wonti Juda kanandru jurakokani manila, ja Paulungu kalabana wonti

ja jatana wonti: „Jundru ngantjai Jerusalemia tarala, ja ngato jinkangu naka nunkangundru kalala jinkinanto?“

¹⁰ Paululu kalabana wonti: „Ngani mitaia kaparaia kalala pirini terkala wapaia, ja ninkida ngato kalala maninanto; Juda kanani ngato wata madlentji ngankana warai, worderu bakana jundru morlalu ngujamai.

¹¹ Ngani talku panini ngananani, ja madlentji ngankana warai naria, ngani wata delkiai nari manila, jenia baku ngananani, minandru tanali ngakangu ngulkuterkai, kanali ngandandariai ngana tanangu wondawondala. Ngani mitaia kaparani karkai.“

¹² Jendranguta Festus kana kaparani ngankamalina wonti ja kalabana wonti: „Mitaia kaparani jundru karkala wapaia, mitaia kaparani jidni palkananto.“

¹³ Ditji palpa matja mudana, mitaia kapara Agrippas ja Bernice Cäsareangu wokarana wonti Festungu mandurila.

¹⁴ Pudla ditji marapu naka matja ngamana, Festulu mitaia kaparani Pauluni potokaukaubana wonti ja jatana wonti: „Felix materi kulno worarana paraia kanjangerila.

¹⁵ Nunkangundru Priesta pirnali ja Juda kanaia pinarali, ngani Jerusalemingu matja wokarana, ngulkuterkana paraia, ja nunkangundru kalala ngatjina paraia,

¹⁶ Tanangu ngato kalabana paraia, Romalaia mangini wata jenia nganai, kana kulno naria jinkila, wata nulu, nina tanali ngulkuterkai,

nunkani ngulkuterkanietja mudlani ngamalka-nani, ja nau munta talku ngankaterinanto.

17 Tana ninkida matja wokarana, ngato wata kalkana paraia, a-ai, ditji kulnuni ngani kalala pirini ngamana ngarina paraia ja jirijiribana paraia, nina materi wokaralkala.

18 Ngulkuetja matja terkakana, tanali wata jeruja nunkangundru ngulkuterkana paraia, worderu ngato ngundrana paraia,

19 A-ai tanali nunkangu tirijakalkani jaura palpa ngamalkana paraia, tanani Godani wodarana ngamanandru, ja Jesu kulnundru, Nauja matja palina, nunkangundru Paululu moralu kurana paraia, Nauja tepi nganai.

20 Ngangau ngani nunkangupini wontjanandru ko nganana paraia, ngani jatana paraia, nulu ngantjai kara Jerusalemia tarala ja naka jendrangundruja kalala manila.

21 Ngangau Paulus nunkangu parana paraia, nina Augustus ngamalkananto, ngato jirijiribana paraia nina ngamalkala, ngato nina mitaia kaparani jinpalalu.“

22 Agrippas Festungu jatana wonti: „Ngani bakana wolkareli nganai ninapini kana ngarala.“ Nau jatana wonti: „Tankubana jundru nina ngarananto.“

23 Ditji kulnuni Agrippas ja Bernice tjirkatjirkaraterini ngumu marapujeli wokaranani, ja jakalkijiribamalini pirini wirinani juljaia kaparanto, ja nguraia kana pirnanto, ja Festulu jirijiribanani, tanali Paulus wokaralkana wonti.

²⁴ Ja Festus jatana wonti: „Mitaia kapara Agrippajai, ja materi pratjanajai, jura ninkida ngamai, jura ninkida ninapini najila wapaia, nunkan-gundru Juda kana wolarali Jerusalemingu, ja bakana ninkida ngana jupana paraia, ja miritja ngankana paraia, nauja wata tepi ngamananto.

²⁵ Ngato mankamankana paraia, nulia panila ngankana paraia, jendrangundruja nulia kalala nari maninanto, ja ngangau nulia muntali Augustus karkana paraia, ngato ngundrana paraia, ninaia jinpala.

²⁶ Ngato panila morlalu milkila nunkan-gundru kaparani dakala; jendrania ngato ninaia jurangu ja pilki jinkangu mitaia kapara Agrippajai, wocaralkana warai, ngangau ngato, ninaia matja jinpanani, palpa ngamalkananto dakala.

²⁷ Ngangau jenia ngakangu tjuru pani jeri nganai, kanjanganila ngulku panini jinpala.“

26

¹ Agrippas Paulungu jatana wonti: „Ngato jinkangu manuni kurala wapaia jinkangundru munta jatananto.“ Paululu kalabana wonti, ja mara ngutaterina wonti:

² „Ngani murlali ngundrateriai, mitaia kapara Agrippajai, ngato Juda kanaia ngulku pratjanandru karari jinkangu kalabaterinanto.

³ Ngangan jidni ngujamanietja pirna nganai Juda kanaia manginandru ja tirijakalkijiribamalinandru, jendrangundruja ngani jinkangu ngatjiai, jundru ngana manjujeli ngarananto.

⁴ Ngakani tepi kupandru, worderu ngani ngoperandru kana wolarani ngakanani tert

Jerusalemingu ngamanala, Juda kana pratjana milkila;

⁵ Tanali ngana ngoperandru ngujamai, tana jertapaterinani tinkari ngankala, ngangau ngani nguja ngurunguru pirnani ngaiananaia Godaia wodatarana ngamanani wirarina wonti Pharisaiala.

⁶ Ja karari ngani terkala wapai kalalaia, wolka-reli kalkaterinandru talpadakani jaurani, ninaia Godali ngaperani ngaianani jinkina wonti.

⁷ Nunkangu kana wolaraia mardu marapatjana ja mandru kalkai wokarala jiglerali mili ngamanali tinkawirdi ja ditjiwirdi; nunkangupini wolkareli kalkanandru Juda kanali ngakangu ngulkuterkai, mitaia kapara Agrippajai!

⁸ Minandru jura jenia wata morlalu ngundrai, Godali narila jiriitjibanani?

⁹ Ngato muntali ngundrana wonti, ngato Jesuni Nazarethalaia talani madlentji marapu ngankananto,

¹⁰ Jenia ngato bakana Jerusalemingu ngankana wonti, woderi ngato kulikirila marapu kanjangan-gari pungani widmana wonti, ngato Priesta pirnandru ngurula matja manina; ja tanali matja nari manina, ngani «kau» jatana wonti.

¹¹ Ja ngato tanana jaura punga pratjanani pota marapu kalalaia parumana wonti, ja tanana jupana wonti ngirkibala; ja tiri pirna ngani tanangu ngura woritalaia tirikaripaterina wonti.

¹² Nunkangundru ngani bakana Damaskuja palkana wonti, ngurulali ja jirijiribani jaurali Priesta pirnandru.

¹³ Ditji tertini paltuni, mitaia kaparajai! ngato najina wonti praitji pariwilpandru, morla pirna mintjinani ditji pirnani, ngakangu ja tanangu ngakangunto mintjina karitjinani.

¹⁴ Ngaiana pratjana mitani matja purina, ngato ngaijala kulno Juda kana talini ngarana wonti ngakangu jatanani: Saulujai, Saulujai! minandru jidni ngakangu tirikaripateriai? Jenia jinkangu nguru pantjila nganai dilkani dakala.

¹⁵ Ngani jatana wonti: Worana jidni nganai Kaparajai? Nauja jatana wonti: Ngani Jesus nganai, nunkangu jidni tirikaripateriai.

¹⁶ Terkala tarau, ja jinkani tidnali terkakamai, ngangau jendrania ngani jinkangu wondrate-rina warai jidna karkala ngamalkijiribanietja ja tinkari ngankanietja nunkangupini, mina jundru najina warai, ja nunkangu, minani ngani jinkangu morla wondraterila nganai;

¹⁷ Ngato jidna kulkala nganai kana wolarandru ja kana kondru, tanangu ngato jidna jinpala nganai;

¹⁸ Tanani milki tjenmibala, tanana ngalpu-randru praitjani, ja kutjia ngurulandru Godangu karitjimalkala, tanali madlentji kalin-ganila ja maratunka maninanto kulikirilani jela, ngakangu morlalu ngundranali.

¹⁹ Jendrangundruja, mitaia kapara Agrippajai! ngani pariwilpaia mudlani wata delkina wonti,

²⁰ A-ai, ngopera ngato tanangu Damaskungu, ja Jerusalemingu ja Judaia mitani paruparu, ja bakana kana koni, ngantjani jaura kaukaubana wonti, tana madlentjandru karitjinanto Godani, ja karitjinaia ngankana ngumu ngankananto.

21 Jendrangundruja Juda kanali, ngani Godaia pungani ngananani, ngana patana wonti, ja ngundrana wonti, ngana nari ngankala.

22 Ngangau Godali ngakangu marangokana wonti, ngani terkala wapaia nunkangupini ditjielu, ja ngato tinkari ngankai wakani ja pirnani, ja ngani panila jatai, windri jenia mina Prophetali kaukaubana wonti, mina morlalu pantjila nganai, ja Mosili talpadakana wonti:

23 Ghristus ketjaketjananto ja ngoperaetja ngananto nari jiritjinandru, ja Nulia praitji kaukaubananto kana wolarani ja kana koni.“

24 Nulu tananapini jaurali kalabanani, Festus ngaijala pirnali jatana wonti: „Paulujai, jidni jirijiri, kiri pirnali jidna jirijiri ngankai.“

25 Nau jatana wonti: „Ngani wata jirijiri, Festus ngumu pirnajai, a-ai, ngani jaura morlalula ja tjuru ngumula jatai.

26 Ngangau mitaia kaparali tananapini morlalu ngujamai, nunkangu ngato bakana manubakujeli kaukaubai; ngangau ngato morlalu ngundrai, nunkangupini pratjanandru, nunkangu panila kurukuru nganai, ngangau naupini wata kurukuruni pantjinala.

27 Jundru Prophetani morlalu ngundrai, mitaia kapara Agrippajai? Ngato milkila, jundru morlalu ngundrai.“

28 Agrippas Paulungu jatana wonti: „Ngampu jundru ngana karkarkai Christula pantjinanto.“

29 Paulus jatana wonti: „Ngani Godani ngatjianto, wata windri ngampu, a-ai, morlalu; wata windri jidni, a-ai, pratjana, tanali ngana karari

ngarala wapaia, jenipara pantjinanto ngakangu jeribaka, kalitakali tanapini workamandrani.“

³⁰ Nau jenia matja jatana, mitaia kapara ja mitaia kapakapara ja Bernice, ja tana tanangunto jela ngamani, terkala tarana wonti.

³¹ Ja tana matja tjirina tarana, tana ngankamalina wonti ja jatana wonti: „Nulupini kanali wata madlentji ngankana warai naria kara kjangaria kara.“

³² Agrippas Festungu jatana wonti: „Nulupini kana kurakananto, nulu wata mitaia kapara karkanani.“

27

¹ Nulu matja kurana, ngaiana Italiaja pararananto, tanali Paulus ja kanjangerila palpa morla juljaia kapara kulnuni jinkina wonti, tala nunkani Julius, Augustuni julja wolarandru.

² Ngaiana bota kulnuni Adramyttandru matja wirina, naupini Asiani dirkalawirdi nguralu nguralu palkingananto, ngaiana palkana kurana wonti; ja ngaianingu jela Macedoniala Aristarchus Thessalonichundru nganana wonti.

³ Ja ditji kulnuni ngaiana Sidoningu pararana wonti. Ja Julius Paulungu murlali nganana wonti, ja nunkangu manuni kurana wonti nunkani kanelini wapananto, tanali nina ngankingankijiribananto.

⁴ Ngaiana nakandru matja palkana kurana, ngaiana Cypern dirkalawirdi karitjina wonti, ngangau watara ngaianangunkari ngakana wonti.

⁵ Ja ngaiana panto pirnani Ciliciawirdi ja Pamphyliawirdri matja palkingana, ngaiana Myrangu Lycieni wokarana wonti.

⁶ Naka juljaia kaparali bota kulno Alexandriendru mankamankanani, naupini Italiaja palkanani, nulu ngaianana nunkangupini kurana wonti.

⁷ Ngaiana ditji marapuni mankali wapana wonti, ja ngampu wata Knidulu wokarana wonti, ja ngangau watara ngaianangunkari ngakana wonti, ngaiana Kretani ngarinalu palkana wonti Salmonenkari.

⁸ Ja ngaiana mankali nunkangu wiringanani, ngaiana piri kulnuni wokarana wonti, tala nunkani Pararanipiringumu, nunkangu karakara Lasaa ngura parana wonti.

⁹ Ngangau miljaru wirdi matja mudana, ja botali wapana matja pirinti nganana, ja ngangau bakana milja ngamani ditji matja mudana, Paululu kurukurubana wonti,

¹⁰ Ja tanangu jatana wonti: „Materi worajai, ngato najiai, wapani ngirkibanali ja tintana pirnali pantjila nganai, wata windri potuja ja botaia, a-ai, bakana ngaianani tepia.“

¹¹ Juljaia kaparali botaia karitjimalkani pitaia materani ja botaia kaparani morla morlalu ngundrana wonti nunkangu, mina Paulus jatana wonti.

¹² Ngangau naupini bota pararani piri wata ngumu nganana wonti naka kilpawirdi terkala, morla marapujeli ngundrana wonti nakandru wapala, tana Phönixingu kara wokarananto naka kilpawirdi parala, naupini Kretaia bota

pararani piri nganai, ja kunankarijendakarani terti ja tidnankarijendakarani terti parai.

¹³ Ngangau watara malti kunaukarindru wokaranani, tanali ngundrana wonti, tanani ngundrani morlalu nganai, ja tanali manakirra pirna dukarana wonti, ja morla karakara Kretawirdi wapana wonti.

¹⁴ Wolja watara wondru tanangu ngakana wonti, nina tanali dikai tidnankaratiriwa terti.

¹⁵ Nulu bota ngadadikibanani, ngangau nau ngandandarina wonti watarani tertapaterila, ngaiana nina worani patana wonti ja manuni kurana wonti ngaianana tertabala.

¹⁶ Ngaiana watiwati kulnuni, tala nunkani Klauda, matja karakara wokarana, ngaiana ngampu ngandandarina wonti bota waka patala.

¹⁷ Tanali nina matja taralkana, tanali marangokani poto patana wonti, ja bota karana wonti; ja ngangau tana japali pantjina wonti Syrtingu wiriati, tanali wataraija kati ngarilkana wonti, ja jeruja wapana wonti.

¹⁸ Ngangau ngaiana watara pirnandru pirna ketjaketjana wonti, tanali ditji kulnuni wapalkani poto worana wonti,

¹⁹ Ja ditji parkulani ngaiana muntali marali botala poto worana wonti.

²⁰ Ngangau ditji marapuni wata ditji pirna ja wata ditji waka mintjina wonti, ja wata watara wakali ngaianana jupana wonti, jeruja ngaiana kulkani ngaianani tintaterina wonti.

²¹ Ngaiana matja miljaru wirti wata tajina, Paulus tanangu terti terkakana wonti ja jatana wonti: „Materi worajai! jura ngana ngaranani

ja wata Kretandru wapanani, ngaiana jenia ketjaketjana ja tintana wata ngamalkanani.

²² Ja karari ngato jurana kurukurubai, jura burka ngururinanto, ngangau wata kulnujeli jurangundru tepi tintala nganai, a-ai, windri bota.

²³ Ngangau nunkangupini tinkani Godaia angela kulno ngakangu terkana warai, nunkangu ngani nganai, ja nunkangu ngani mili ngamai;

²⁴ Nau jatana wonti: «Wata japali nganau, Paulujai! mitaia kaparani jidni terkananto; ja mai, Godali jinkangu pratjana jinkina warai, tanaia jinkangu jela palkai.»

²⁵ Jendrangundruja burka ngururianau, materi worajai! ngato Godangu morlalu ngundrai, jenia jeruka pantjila nganai, worderu nau ngakangu jatana warai.

²⁶ Watiwati kulnuni ngaiana palantraterinanto.“

²⁷ Tinka marapatjana ja mandru mandru matja wokaranani, ngaiana Adria panto pirnani tjautjau wirarinani, botaia kanali tinka tertini ngundrana wonti mita karakarariai.

²⁸ Ja tanali ngarilkani marda matja worana, tanali tindipitiwirdi marapatjana pota mandru mankamankana wonti; tanali ngalje morla wapanani, ja nakaldra woranani, tanali tindipitiwirdi marapatjana ja mara wora mankamankana wonti.

²⁹ Ja ngangau tana japali pantjina wonti marda taldrani dakateriati, tanali bota pitindru manakirra pirna mandru ja mandru worana wonti, ja ngantjana wonti nguramarananto.

³⁰ Botaia kanali wontinani botandru puntila, ja bota waka ngarilkanani ja jedibanani, tanali botaia mudlandru manakirra worananto,

³¹ Jendranguta Paulus juljaia kaparani ja juljaia wolarani jatana wonti: „Tanapini wata botani ngamanani, jura ngandandarinani kulkani ngamala.“

³² Ngadani julja wolarali botala jinka wirri wokaribana wonti, nau purina ngarinanto.

³³ Nguramarananilu Paululu pratjana kurukurubana wonti tanali buka tajinanto, ja nau jatana wonti: „Karari ditji marapratjana ja mandru mandrula nganai, jura matja kalkai ja milja ngamai, ja panila tajina warai.

³⁴ Jendrangundruja ngato jurana kurukurubai buka manila, ngangau jenia jurani kulkani nganai; ngangau wata kulnujeli jurangundru para kulno mangatandrandru tintala nganai.“

³⁵ Nau jenia matja jatana, nulu buka patana wonti, ja Goda jurakokana wonti tanangu mudla pratjanani, ja nulu nina wokaribana wonti ja wonina wonti tajila.

³⁶ Tana pratjana burka ngururina wonti ja bakana buka tajina wonti.

³⁷ Ngaiana pratjana botani mungara 276 nganana wonti.

³⁸ Tana bukali matja jerturina, tanali bota morla ngaua ngankana wonti, ja buka tandra ngapani worana wonti.

³⁹ Matja nguramaranani, tanali nina mita wata ngujamana wonti: ja tanali kaiari najina

wonti dirkala putanto, nunkangu tanali ngundrana wonti bota tertapala, tana ngurunguru ngananani.

⁴⁰ Ja tanali manakirra pirna matja dukarana, tanali tanana ngapani worana ngarina wonti, ja tanali tertapani pitaia workamantraterinani walto ngankana wonti; ja tanali botaia kati pirna pirakana wonti watarai, ja nina dirkalankari taralkana wonti.

⁴¹ Tana piri kulnuni wokarana wonti, woderi banki wulangu ngapa parana wonti, ja tanali nina bota palandraterina ngankana wonti; ja botaia mudla nguru parana wonti wata tiringana, ja botaia piti palandraterina wonti mandikilaia ngurulali.

⁴² Julja wolarali warawarapana wonti kanjangerila nari ngankala, kulno tarakaiati ja puntiati.

⁴³ Juljaia kapara, nau jertapaterina wonti Paulus tepi ngamalkala, ngundrani tanani ngandrawalkana wonti ja jirijiribana wonti, tananapini kiri ngananani tarakala, ngopera ngapani ngarinanto ja mitaia tarakananto,

⁴⁴ Ja palpa pita maruni palpa bota buruni. Ja jeruja pantjina wonti, pratjana mitani tepi wokarana wonti.

28

¹ Ja ngaiana tepi matja dunkana, ngaiana ngarana wonti, naupini watiwati Melite nganai.

² Ja kana tula ngaianangu wata ngalje murlali nganana wonti; ngangau tanali turu japina wonti, ja ngaianana pratjana patana wonti tarandru nau godanani ja kilpandru.

³ Paululu juku marapu kampanani turuni kurala, wiparu turundru dunkana wonti, ja nunkani marani matantarina wonti.

⁴ Kana tulali nina wiparu nunkani marani warukanani najinani, tana ngankamalina wonti: „Morlalu naupini kana naria nandranietja nganai, ngapandru matja tepi dunkana, kalalali ninaia wata tepi kurakai.“

⁵ Nulu nina nganti turuni kantikantina wonti, ja nunkangu wata madlentji pantjina wonti.

⁶ Tanali kalkana wonti, nau kimarinanto kara nurujeli nari purinanto kara. Tanali wiridi kalkanani ja najinani, nunkangu wata madlentji pantjinani, tanali ngundrana karitjimalkana wonti ja jatana wonti, nauja Goda nganai.

⁷ Nunkangupini pirini karakara watiwatia kaparali, tala nunkani Publius, mita ngamalkana wonti; nulupini ngaianana patana wonti, ja ditji parkulu murlali ngamalkana wonti.

⁸ Jendrangundruja Publiuni ngaperi muntja turuturujeli ja kudna tjuranali pararana wonti; nunkangu Paulus wirina wonti ja ngatjina wonti, ja nunkangu mara kuraterina wonti, ja nina tepi ngankana wonti.

⁹ Jenia matja pantjinani, bakana watiwatila morla, tanali muntja ngamalkanani, wokarana wonti, ja tepi manina wonti.

¹⁰ Tanalipini ngaianangu bakana pirnala marapujeli pirna ngundrana wonti; ja ngaiana nakaldra wapanani, tanali ngaianangu kurana wonti, mina ngaiana ngamalkananto.

¹¹ Pirra parkulani ngaiana Alexandria botali wapana wonti, nau watiwatini kilpawirdi

pararana wonti, nunkangupini mudlamalkanto: „Dioskorala.“

¹² Ja ngaiana Syrakusungu wokaranani, ngaiana naka ditji parkulu ngamana wonti.

¹³ Nakandru ngaiana worku karitjina wonti ja Rhegiumingu wokarana wonti; ja ditji kulnuni kunankarindru watara ngakanani, ngaiana ditji mandrulani Puteolingu wokarana wonti.

¹⁴ Naka ngaiana ngatata mankamankana wonti, tana ngaianangu ngatjina wonti, ditji mara wora ja mandru tanangu jela ngamala; jeruja ngaiana Romangu wokarana wonti.

¹⁵ Ja nakalali ngatatajeli, ngaianangundru matja ngarana, dunkana wonti ngaianangu mandurila Appia Forungulu ja Trestabernängulu. Paululu tanana matja najina, nulu Goda jurakokana wonti, ja burka ngururina wonti.

¹⁶ Ngaiana Romangu matja wokarana, juljaia kaparali kanjangerila kapara pirnani jinkina wonti; Paulungu nulu manuni kurana wonti pilki ngamananto julja kulnunto, nulu nina ngamalkijiribananto.

¹⁷ Jendranguta ditji parkulani Paululu Juda kana pirna karkana mapana wonti. Tana matja mapaterina, nau tanangu jatana wonti: „Materi ja ngatata worajai! ngato wata madlentji ngankana warai kana wolarani ja ngaperai manginani, ja tanali ngana dupudupu Jerusalemingu Romalani marani ngulkujeli jinkinala.

¹⁸ Tanalipini ngana ngaranani ja jertapaterinani ngana kurakala, ngangau wata madlentji

ngakangu parana wonti, ngato kalala nari maninanto.

¹⁹ Ngangau Juda kanali tjakakana wonti, ngani ngandandarina wonti pilki ngankala windri mitaia kaparani karkala, wata jeruja, ngato ngakani kana wolarani ngulkuterkananto.

²⁰ Nunkangupini potundru ngani ngatjina warai jurana najila ja jurangunto ngankamalila; ngangau Israelaia kalkanandru ngato ninapini kanjangari ngamalkai.“

²¹ Tana nunkangu jatana wonti: „Ngaiani wata dakani jaura jinkangundru Judaiandru manina warai, ja wata ngatata kulno wokarana warai, jinkangundru madlentji kaukaubala kara jatala kara.

²² Ngaiani ngantjai jinkangundru ngarala, mina jundru ngundrai; ngangau nunkangupini ngujandru ngaiani milkila, tanali paruparu nunkangu tjakakai.“

²³ Tanali ditji kulno matja kurana, jendranguta morla marapu nunkangu pungani jurborina wonti. Tanangu nulu Godaia milila mildiri ngankana wonti, ja tinkari ngankana wonti, ja Jesungundru kaukaubana wonti Mosini jirijiribani jaurandru ja Prophetandru, tankubanandru kalkaurajelu.

²⁴ Ja palpali jenia morlalu ngundrana wonti, mina nau jatana wonti, ja palpali wata morlalu ngundrana wonti.

²⁵ Ja tana kulnulu kulnulu nganingana puntinani, Paulus tanangu jaura kulno jatantina wonti: „Ngumu Jaolali Jesaiali Prophetali ngaianani ngaperani kaukaubana wonti

²⁶ Ja jatana wonti: Wapau tanangupini kana wolarani ja jatau: Talpali jura ngarala nganai, ja bulu ngujamala nganai, ja najina jura najila nganai, ja bulu najila nganai.

²⁷ Ngangau tanapini kana wolaraiia ngara mani pirna pantjina warai, ja talpali tanali bulu ngarai, ja tana milki butju ngankateriai, tanali milkieli wata najinanto, ja talpali wata ngarananto, ja ngarali wata nguamananto, ja wata karitjinanto, ngato tanana tepi ngankananto.

²⁸ Jura ngujamanau, Nulia Godaia murla kana koni jinpana warai; tanali nina ngarala nganai,“

²⁹ Nau jenia matja jatana, Juda kana puntina wonti, ja jaurandru pirna jatamalina wonti.

³⁰ Paulus kilpawoldra mandruwirdi nunkani pungani ngamana wonti, ja nulu pratjana patana wonti, tana nunkangu wirina wonti,

³¹ Ja nulu Godaia milila kaukaubana wonti, ja Kaparandru Jesus Chritungundru ngujuangujara jinkina wonti, manubakujeli ja ngandrawalkani panini.

cxxviii

TESTAMENTA MARRA
The New Testament in the Dieri language of
Australia

Public Domain

Language: Dieri

Translation by: J. G. REUTHER, C. STREHLOW, jaura jinkmietja wulana

2023-07-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source
files dated 31 Aug 2023

1f85323a-0a8c-532b-9b6b-c58fa14656ec